

Q. N. 531, 7.

B. m. II

II b
156

R. ISAACI ARAMÆ, ZAMORENSIS HISPANI,
PHILOSOPHI INTER JVDÆOS
SECULO XV. EVNTE CLARI,
DISSERTATIO RABBINICA
DE
VSV LINGVÆ,
IN AKEDAT JIZCHAK,
COMMENTARIO IN PENTATEVCHVM
AMPLO ET ERVDITO,
QVAM
IN ACADEMIA JVLIA
A. MDCCXXIX. MENSE FEBRVARIO
IN COMMILITONVM GRATIAM
LATIO DONAVIT
M. ANTHON JVLIVS von der Hardt.

HELMSTADII
EX OFFICINA PAVLI DIETERICI SCHNORRII
ACAD. TYPOGR.

*Usui !
studiorum scopo,
disciplinarum termino,
laborum metæ,
industriæ fini !*

*Cui ?
magno
copioso
publico ;
academiæ
ecclésiæ
communis rei ;
veritatis decori
virtutis cultui
vitii odio ;
antiquitatis pretio
stili veteris luci ;
scientiæ honori
elegantiae laudi
emulationis ardori.*

Buxt. Bibl. Rabb. p. 394.

*Akedat Fitzebak liber excellens & multiplicis
doctrinæ.*

Commilitonibus ingenio & studio insignibus.

R *Euclimus* superiori mense rotundo græco ore nunciavit, christianæ doctrinæ emendationem ex sacris hauriri fontibus, græcis & hebraicis, scaturigine limpida & viva. Quando ergo tertio abinde seculo *viam ad fontes germanis pandit primus, græca & hebraica linguis suscitatis*, nepotum & nostri est, frui illis ab illo partis bonis, ingenuo liberoque fontium usu. *Græcis* nos potiri, ad primi apud Germanos conditoris nutum, proximis diebus subindicavimus, sed & *hebraicis* nos uti, jam porro libet submonstrare. Uti *græca* non tantum novi fœderis codicem designant, sed *græcos* quoscunque simul nobiles *veteres autores*, poëtas, oratores, philosophos, historicos, geographos; ita & *hebraica* comprehendunt, præter *Mosen* & prophetas, *judaica gentis monumenta* reliqua, quæ *Rabbinarum* nomine feruntur. Interest namque *nostra* exacte nosse, quæ per secula *inter gentes & judæos res* fuerit, *sacra & civilis*, cum & christi ac apostolorum doctrina inter judæos nata, judaicæ superstitioni opposita, inter judæos palam tradita, græce ab apostolis & evangelistis sit descripta. Uti *codices hebraici*, *Mosis* & prophetarum, ita *græci*, evangelistarum & apostolorum, pariter nos autoritatis & usus, pro scopi discrimine. Quod indissolubile *hebraici* & *græci* oris vinculum, a *Reuchlino* & *Erasmio*, germanis, germaniæ, adeoque & nobis, feris jam posteris, commendatum, tenemus, nepotes grati, & sancte veneramur. *Græci autores exteri*, & *judaorum scripta*, pariter *extera*, manibus Germanorum, pro grato in majores nostros animo, non excidunt. *Fontes utrosque*, græcos & hebraicos, haurimus, ut salutis scaturigines; *commentarios utrosque*, græcos & rabbinicos, historicos,

oratorios, philosophicos, legimus, ut iudicium de illorum rebus feramus, ac quæ in illis nobis, ecclesiæ & reipublicæ, usui esse possint, inde promamus. Hæreditario quodam jure possidemus ac retinemus, proavis Reuchlino & Erasmo munificis testatoribus, *utraque illa bona*, quibus sacra & civilis rei cognitio solidaque scientia comprehenditur. Obiter scire sacra, ex levi traditione, communi consensus plausu, plebis est non doctæ germaniæ. *Scire*, causas urget; quare *consulendi scientiæ fontes*, ut veritas cognoscatur distincte. *Græcorum exterorum autorum* inexplicabilem usum, commodaque in sacram & civilem quamcunque disciplinam redundantia incomparabilia, sentimus & agnoscimus quotidie, quotquot non cum plebe *opinari* sed *scire* gestimus, rationibus fulti. Sed & *scriptorum Rabbincorum, exterorum* pariter, usum in ecclesiæ & reipublicæ rebus dijudicandis admirabilem non diffitentur, qui observant judæorum inter christianos in europa statum præsentem, qui in republica christiana si non cives, partes tamen sunt, in tanto per europam numero, non exigua. Sub Principibus, horum gratia, per regiones, urbes, vivunt, instar civium, commerciis inter se & cum christiano populo tranquille usi, & quod plane singulare, in liberrimo religionis usu, in civili suo proprio foro, in synagogis, scholis & academiis suis, typographiis & bibliothecis suis, in quæ omnia christiano magistratus nihil sit juris; gens certe, ex oriente oriunda, ex romano quondam triumpho serua, religionis & fori sui exercitio proinde reipublicæ non minus ac ecclesiæ christianæ, scire curate, quæ utraque eorum quovis seculo res sit. Ecclesiæ antistites sciant oportet, quid gens illa exera, civitate quodammodo donata, sentiat, agat, moliat, publice, privatim; quæ sit doctrina christianæ adversa, vetus aut nova. Magistratus norint, quid hoc genus subditorum peregrinorum, in peculiari & proprio suo foro, statuunt, agant, quomodo in causis civilibus litibusque suis cognoscendis ac componendis se gerant, animo in christianos sanguinolento. Christiani & judæici fori discrimina, contrariis principiis nixa, ni magistratibus & doctoribus christianorum curate consent, nec ecclesia nec forum ab insidiis tutum.

Judæo-

Judæorum lites in foro christiano, præfertim ex fraudulentis commerciiis, pignoribus, chirographis, furtis, juramentis, quæstionibus, pœnis, suppliciis, feminarum juribus aut beneficiis, quis componat, nisi existant, artium & technarum judaicarum periti.

Et *morum* inter judæos *disciplina*, pars non ultima civilis & sacrae judaicæ rei, ecclesiæ christianæ doctoribus & magistratibus non sit ignota oportet, ut norint, quomodo se gerere inter se & cum christianis vel sueverint vel ex lege sua teneantur, cum vel sine civitatis periculo.

Cum academiæ filii, inter quos ego, choro & foro addicti, in illis cognoscendis occupentur, venia mihi dabitur, qui ex *moralis judæorum doctrina*, pro commilitonum in his studiis exercitio, aliquod promam momentum, quod *humanitatem ac mansuetudinem* videatur sapere. Quoniam hoc argumentum suo fonte debetur philosophiæ, rationibus scrutandis ac demonstrandis, libuit, ex peritiorum commendatione, ex moralium inter judæos doctorum ordine eligere *R. Isaacum Aramam, Zamovensem Hispanum, philosophum inter judæos non inexercitatum, Aristotelis quoque operum non imperitum*. Floruit hic seculo XV eunte, fugæ judaicæ gentis ex Hispania consors, tribunali pontificio urgente. Non difficile subodoratu, quare illo ævo, in tantis judæorum periculis, inter cædes eorum & exilia, Hispania ardente, prudentiores judæorum doctores *hortati sint suos, abstinerent prorsus ab omni criminatione, contumelia, delatione, quin impensissime suaderent silentium*.

Pro hoc *judaicæ doctrina* momento illustrando, contigit, aliorum iudicio, laudati *R. Isaaci Aramæ dissertationem* non impolitam, de usu linguæ, attentius lustrare. Quæ cum videretur non inelegans, rationibus & argumentis haud destituta, in gratiam commilitonum *latio donare* visum est consultum. Habetur illa in amplo ejus *commentario in Pentateuchum*, nomine *עקדת יצחק Akedat jizchak*, in *Lev. 14, 2*. In quam non ineruditam dissertationem nunc commentari animus non est, nec vacat, quod alio contingat tempore; imprimis quod jam & sumtibus ex amplitudine sit parcendum; cum propriis cuncta impensis edere oporteat. Magna inter judæos & christianos autoritatis, ex rationum usu in commen-

tando, *R. Isaac Arama*; ut hujus audire sermonem, & attendere rationes, prodesse possit plurimum. Stilo in versione usus sum plano & aperto, ut genium auctoris videretur exprimere, pro mente ejus integrius cognoscenda.

Meo hoc dedi exercitio & impenso commilitonum studio. Non memini, quenquam christianorum ex hujus *philosophi judaici R. Isaaci Arama* dissertationibus aliquam exhibuisse nostris. *Maimonidis, Abarbanelis, Hispanorum philosophorum*, scripta per multa, nostræ genti sunt ab eruditis viris latino stilo tradita, his jungendus non immerito *Arama Hispanus*, ob doctrinæ & rationum perspicuitatem non disparem. Ingenio non caruerunt triumviri, hispani, arguti, sed christiano genio; quod nativitatis & generis infortunio dandum, cum hominis non sit de suo disponere sanguine, gente, ortu, ac prima institutione, quæ a fati dependent non nostro arbitrio. Ingenium in illis suspicimus, sed genium a nostro diversum ferimus; cum christianæ gentis inter hispanos non fuerit, alterutrum illis dare, & corrigere. *Philosophos græcos, Platonem, Aristotelem*, ex ingenio veneramur, genii nostri non participes, cum ante christianum nomen existerent. Audimus pari jure *judæorum doctores, Maimonidem, Abarbanelem, Aramam, europæos, hispanos*, pro ingenii documentis, christiani nominis & sententiæ expertes, cum inter nos non sint nati nec instituti. Rationes ponderamus, quicumque demum afferant, nostri, alieni, pro jure ac libertate eruditionis. Ingenium a deo, apud quemcunque demum, amicum, hostem; religionis professio ex prima institutione, fati & fortunæ, non arbitrii nostri. Nobis fortunatioribus, ingenii & judicii nostri usum dei vindicamus beneficio, veritatis studio devoti. *Scr. in acad. Julia, A. 1729. d. 4. Febr.*

R. Isaaci

R. Isaaci Aramæ, Zamorensis Hispani, philosophi eunte seculo
decimo quinto inter judeos celebris, præclara dissertatio in Lev. 14, 2.
in Akedat Jizchak edit. Venet. 1573. fol. קסד. seq.

DE VSV LINGVÆ.

הדבור החיצון הוא שלמות של
פנימי, והחלוק בזה גורם מקום
גדולים :

בחדש חמשה ברוכל אחד שהיה
מתור בעיירות הסמוכות לטפורי
והיה מכריו ואומר: מאן בעי
למבן סס הקיים? אודיק עליה
כולי עלמא? רבי ינאי הוה יתיב
ופשיט בטרקלימיה אמר ליה: תא
סליק להבא, זבן לי אמר ליה:
לא את תריך ליה ולא דכוותך?
אמר עליה: סליק לנביה: אפיין
ליה ספר תהלים: הראה לו מי
האיש התפן חיים אנהב ימים
לראות טוב? מה כתיב בתריה?
כבור לשוכך מרע ושפתיך מדבר
מרמה: אמר רבי ינאי: אף שלמה
וכריו ואומר: שומר פיו ולא יגונ
שומר מלתו כפשו: אמר רבי ינאי:
כל ימי הייתי קורא מקרא זה
ולא ידעתי היכן הוא פשוט: עד
שנא רובל זה והודיעו מי האיש
התפן חיים? לפיכך תשה מזהיר
את ישראל ואת תהיה מורת
המזרע, המזלית שם רע?

Sermo externus est nuncius interni, (sanæ
rationis,) quorum immutatio causa est da-
mnorum grandium.

In commentario veteri symbolico in Le-
viticum (*vaijakra Rabba sect. 16.*) habetur
historia de pharmacopola quodam, qui cir-
cumivit (in palestina) per oppida Sepphori
vicina, (in Galilæa inferiori;) declamavit
& dixit: *Quis cupit emere aroma vitæ?* In-
stitit apud illum (emendi gratia) universus
mundus. R. Jannai sedebat & meditabatur
in triclinio suo. Dixit hic (per nuncios) ad
illum (pharmacopolam:) *age, veni huc,
vende mihi.* Respondit illi (pharmacopola
per nuncios illos:) *tu non indiges illo, nec
tibi similis.* Urfit illum (Jannæus, per nunc-
cios.) *Accessit ad eum (pharmacopola;) ex-
hibuit illi (Jannæo) librum psalmorum. Mon-
stravit huic locum Psalmi 34, 13. Quis ille,
qui cupit vitam, desiderat annos, ut videat
bonum? Quid sequitur? v. 14. (inquit pharma-
copola ad R. Jannæum:) præserva linguam
tuam a malo, & labia tua ne loquantur
fraudem.* Respondit R. Jannai: etiam Sa-
lomo proclamat idem *Prov. 21, 23. Qui ob-
servat os suum & linguam suam, servat ab
angustiis semet.* Dicebat R. Jannai: per om-
nem vitam meam legi hunc scripturæ lo-
cum, (*Prov. 21, 23.*) neque penetravi ubinam ex-
plicaretur, donec venit pharmacopola hic &
indicavit illud, quis esset ille qui amet vitam,
Psal. 34, 13. Proinde Moses instruxit Israelem
*Symbolo leprosi, Lev. 14, 2. Hæc esto lex leprosi
diffamatoris, hoc est, diffamatoris* רע המזרע
(pro paronomasia.)

חקר שמונה האדם משאר בעלי
 חיים כגלות דבורו הנה היה
 מהמחוייב אליו שלא יאחז מדלתי
 שפתיו רק כמה ששמר לו הנדלתי
 הקודם הוא מבוחר בזה שאמר
 הכתוב ויפח באפו נשמת חיים
 ונז' חרגס אקלום' והות באדם
 לרוח ממללא' ועם שזה יאמר
 בעצם והאשונה על הדבור הפנימי
 שהוא הכח מחשבי המיוחד אליו
 שעליו נקרא קי מדבר כלומר
 קי שכלי כענין אחת דבר אלהים
 דברתי אני בלבי וזאתה מ"ה
 הדבור החיצוני הוא שותפו רעו
 ומליזו יאחז לחון ידבר את אשר
 עם לבבו לזולתו אש על דרך
 השאלה או התשובה או על דרך
 הלמוד או ההגיה עד שעל כן
 הוכרח שיהיה מציאות הדבור והלשון
 מכלל הכנראים בשעת ימי הכנראים
 בו ישתתפו קצתם לקצתם להודיע
 את אשר בלבבם וכמו שאמר
 לאדם יוערכי לב ומי' מענה לשון'
 יאמר שכבר היה האדם בטבעו משכיל
 ומבין לערוך מערכי הענינים
 המחשביים אשר בלב אבל מי' היתה לו
 למוד הלשון לשלמות שבו יהיה שאל
 ומשיב באופן שישתכל בו מציאותו וכן
 אמר הכנאי יי' אלהים נתן לי לשון
 למודים לדעת לבות את יעק דברי
 והכל אורו שכבר העולם בלשון
 הקדש כי הוא הלשון הכנראי במחשבו
 יתעלה ואשר השכיל לאדם וזהו
 לשמוע מפיו דבר ואשר ידבר אש
 את רעהו כמו שנתבאר במאמר
 באות יקרא אשה כי מאש נז'
 ומתנו

Quandoquidem præstantior est homo ce-
 teris animantibus, proprio sibi *sermone*, de-
 cet illum non pronunciare quid, nisi quo
servet suum discrimen. Prius est manifestum
 ex illo scripturæ effato, *Gen. 2, 7. Inspiravit
 in vultum ejus spiraculum vite, &c.* Onke-
 los reddit: *Factum est in homine in spiritum
 loquentem. Quamvis autem hoc in se & pri-
 mario dicatur de sermone interno, (ratione,)
 qui est facultas cogitandi, illi propria, unde
 appellatur animal loquens, hoc est, animal
 intelligens; pro sensu verbi in frequentibus
 locis, Ps. 60, 12. Unum dixit (cogitavit) deus;
 Job. 39, 35. Dixi (cogitavi) in animo meo;
 & quæ his similia: Attamen sermo externus
 est illi (interno) conjunctus, proximus illi, &
 interpret ejus; dum foras prodit, enunciat
 quod est in animo suo alteri, sive interro-
 gando, sive respondendo, vel docendo, vel
 commemorando. Unde sequitur, quod ori-
 gino sermonis & eloquii, inter cetera creata
 sit a prima creatione; quo sociarentur ho-
 mines inter se, enunciando, quod est in il-
 lorum animo. Prout dicitur: *Prov. 16, 1. Ho-
 minis sunt cogitationes cordis, sed a deo est
 eloquium linguæ.* Quo significatur, quod ho-
 mo sit per naturam suam *intelligens, & ju-
 dicio præditus*, disponendi seriem rerum
 mentalium, quæ in animo; sed a deo sit u-
 sus linguæ ad perfectionem, quo interroget
 & respondeat, ita ut eo perficiatur subsisten-
 tia ejus. Ita enim ait propheta *Is. 50, 4. Deus
 numen dedit mihi linguam doctam, ut sciam
 tempestive loqui verbum cum fesso.**

Et communis quidem est opinio, quod
 mundus sit conditus lingua sancta, quia hæc
 lingua est creata *sermone dei*, (cum deus lo-
 queretur hebraice) quo & instruxit Adamum
 & Evam, ut ex ore ejus audirent verbum;
 quo & usi in sermone reciproco; quod pat-
 tet ex illa historia *Gen. 2, 23. Propterea voca-
 buntur*

ויומו לחדו הדורות הנמשכים
 להקניח הלכות אחרי כן במספרם
 וכבר נתפאר על זה ה' יתעלה
 באמרוי יי שם פה לאדם או יי
 שום אלם או חדש נו' ויהודוע
 כי חדש שאינו מדבר אינו מכלל
 האדם בכל משפטי' וזה לפי שהדבור
 הפנימי והחיון הם שותפים וקרובים
 חסרון האחד מעיד על חסרון השני
 בלי ספק' והוא מה שאמר הכתוב
 חסר שפה לבאמנים וטעם אקנים
 יקח' כי הדעת השפה נמשכת
 מלקיחת הטעם הפנימי מהמדבר
 וההפך לב חכם ישכיל פיהו.

*bitur femina, quia a viro sumta est. Exind
 didicerunt secula sequentia producere diale-
 ctos numerosas. Quo de semet celebrat ipse
 deus, dicens: Exod. 7. u. Quis tribuit os homini,
 aut quis statuit mutum aut surdum? Notum
 vero, quod surdus, qui non loquitur, non
 referat omni ex parte hominem; quoniam
 sermo internus & externus sunt conjuncti &
 propinqui; defectus unius testatur de defe-
 ctu alterius, indubitato. Huc respicit scri-
 ptura, Job. 12, 20. Aufert linguam peritis &
 mente senes privat: quia privatio sermonis
 sequitur ex privatione mentis internae, in lo-
 quente. Cui contrarium illud: Prov. 16, 23.
 Animus sapientis instruit os suum.*

והנה יורה יחייב הנמשך שאם
 ישמע האדם צוה הכח בדברים
 בלתי מיוקדים אליו הנה החשיב
 הכונה והחליף השעה והוא כמעיד
 עדות שקר בעמלו' והרי הוא כמי שנתן
 לו הוילך לבוש ולכות להתפאר בו
 והלבושו לחמור' כי כן משפט האדם
 שנתן לו תפארת הלשון להשלים לו
 חסרונו מהעניינים ההכרחיים ודרישת
 התכונות ודברי היושר המיוחדים
 אליו, והוא משתמש בו לדברים שאין
 בהם תועלת או שזיקו ויפסידו
 שלמותו הנרכים אל החומר לבדו
 מדרשת תאוותיו ובקשת פסיתותיו והרי
 הוא אכלו באמת כוס זהב בחף חויר.

Hinc necessario sequitur, quod si utatur
 homo hac facultate ad res illi haud con-
 gruas, quod pervertat scopum & mutet or-
 dinem; utpote qui contra se ipsum falso te-
 stetur. Qui similis illi, cui donet rex orna-
 tum regium, quo honoretur; sed amicitiae
 eo asinum suum. Eadem sane conditio ho-
 minis, cui dedit deus ornatum sermonis, ut
 eo ipso refarciat, quod illi deest in rebus ne-
 cessariis, & quarat disciplinas & institutio-
 nem morum, quæ illi competunt; adhibet
 autem illum ad res inutiles, aut quæ lædunt
 & tollunt integritatem ejus, per res corpori
 solum gratas, dum quarit cupiditates suas,
 & quæ ipsum faciant deteriozem. Est sane
 illi sermo reapse monile aurcum in fronte
 porci.

ולוה היו מחכמי ישר' שנשתבחו
 שלא שמו שיהא בטלה מעולם
 אפריהם ואשרי חלקם. וכמה נחלשו
 דברי פי חכם שכתב הרמ"ב בס' ז' ל'
 שהאלהו למה היה יושב ושותק?
 והשיב לפי שראש הדבורים בחלקים
 לארבעה חלקים, האחד רע לגמרי
 כקללת

Extiterunt proinde inter sapientes israhëlis,
 qui semet celebrarent, quod non pronunci-
 assent unquam inania: qui vere felices, &
 fortunata fors eorum. Quam præclara sunt
 verba viri eruditi, referente R. Mose Mai-
 monide b. m. ex quo quaesiverunt, quare se-
 deret & siletet? Qui respondit: cum ani-
 madverterim sermones esse quatuor gene-
 rum:

בקבלת בני אדם ורכילות ודבור בטלה
 וכיוצא' והשני רע מודד וטוב מודד
 בדבור בשנתי בני אדם לקבל זכרי
 השלישי לא רע ולא טוב ברוב דברי
 ההימן בספורי המאורות ודברי הימים
 והד' שהוא כולו טוב כדבר בתכונות
 ובמעלות ובמה שצריך לו' בכל עת
 שאשמע דברים משגה התלוקים
 הראשונים אני שותק מהם ואם
 אשמעם מהחלק הרביעי אדבר בהם
 ולפי שנתקן הזה ייאלצו הדוברים בו
 בורות לכן אני יושב ושותק רוב הימן
 והרצ עלמו ו'ל חלק שם הדבור לפי
 חיונו התורה האלהית לחמשה חלקים
 מורה בו וכוהר מומנו והחכם
 ואהוב ומותר' האחד בקשה ולמידת
 התורה וקריאתה' והשני בעדות שקר
 ורכילות וקבלת תבירו וכו' והשלישי
 ברוב ספורי ההימן במאורעות הימים
 שקראו אותו חכמים שיחה בטלה
 והרביעי בשכחו המעלות השכליות
 והמדותיות ובגנות הפקותות
 משני הימים שהכונה לעורר הכסף
 אל השלמות וכו' והחמשי' והוא מה
 שצריך לדבר בו מסודרתו ומפרכתו
 ומאלכו ומשקיו וכו'
 והנה לפי זה מה שאמר רבן
 שמעון בן גמליאל כל ימי גדלתי בין
 החכמים ולא מנאתי לנוף טוב
 משתוקק יהיה בכוהר ובכמאס או
 במוק לבדי אחסם מלך הקדימו
 לומר כל ימי גדלתי בין החכמים
 יראה לי ששפילו במכה המיוחד
 לחכמים לבדם ידבר ואמר כי מלא
 במכה החכמים שהם מכוונים
 בתריותם על הלמוד אל האגת
 החכמה

rum : unum penitus malum, contumellis in
 alios, detractioe, sermone scelesto, & simili-
 bus; *secundum*, malum partim, partim bo-
 num, in laudibus hominum, pro impetrando
 lucro; *tertium*, neque malum neque bonum,
 in plerisque confabulationibus plebeis; in
 commemorandis casibus & historiis; *quar-
 tum*, prorsus bonum, velut differendo de
 scientiis & virtutibus, & necessaria ope: Quo-
 tiescunque audio *sermonem trium priorum
 generum*, sileo ad illa: Quod si audiam il-
 la *ex quarto genere*, loquor de illis. Quo-
 niam vero in hoc genere deprehenduntur
 sermocinantes raro, ideo ego sileo & sileo
 plerumque. Etiam ipse Maimonides b. m.
 distinguit ibidem *sermonem*, pro ratione di-
 vine legis, in *quinque gradus*: in quo *pra-
 ceptum*, *vitiosus*, *viliis*, *praeclearus*, *licitus*,
Primus, quærere & dicere legem eamque
 legere; *secundus*, falso testimonio, detra-
 ctione, & convitiis in alium, &c. *tertius*,
 in plerisque plebis narrationibus de casibus
 & fatiis; quem sapientes vocant confabula-
 tionem inanem; *quartus*, dum celebrat vir-
 tutes intellectuales & morales, & vituperat
 vilia duorum illorum generum, pro scopo
 excitandi ad integritatem &c. *quintus*, qui
 necessarius ad colloquendum de negotiis viri,
 de sustentatione ejus, cibo & potu ejus,
 &c.

Huc spectat effatum *Rabban Simeonis ben
 Gamliel (Pirke avot c. 1. hal. 17.) Per totam
 vitam educatus sum inter sapientes, neque
 deprehendi, quicquam corpori esse salubrius
 silentio, puta, in rebus vitandis, vilibus, aut
 mere noxiis. Quando autem premitit:
 semper inter sapientes sum educatus, videtur
 mihi, quamvis de more solis sapientibus pro-
 prio loquatur; tamen dicat, quod depre-
 henderit moris esse sapientum, quod inten-
 dant sollicitè doctrinam, ad consequendam
 sapien-*

החכמה לא אל הדבור בהצננות שמתם
 בה להתפאר ולהשתבח בה גם המתרי
 כמתנה הכסילים שאמר עליהם לא
 יתפון כסיל בתוכנה כי אם בהגלות
 לבני כי היא אין כוננתה אל הידיעה
 בעצמה כי אם אל הדבור בה והודעו
 בה לפני רואים וזה תמלאתה תמיד
 מרבה שיהיה כי לא תשקוט החכמה
 בו כמו שאמר בלב כבון תנוח חכמה
 ובקרב כסילים תודע אמר כי לב
 הכבון הוא מקום טבעי אל החכמה
 כמו שאמר ובלב כל חכם לב נתתי
 חכמה חכם לב וגו' ולכן תנוח בו
 להיותה עם שוקטת כמו שהוא מוכנה
 היסודות כל אחד במקומו הטבעי
 אימנם הכסילים אינה ככנסת בלבם
 אבל היא בקרבם רגזי בתוך כרסם
 שאין המקום לפי כבודה וזה לא
 תנוח ולא תשקוט לשם והוא כנגד
 בקרב כסילים תודע כלומר תמועב
 ותשתער כמו וידע בהם את אנשי
 סבות כי הוא מנעב אתה תמיד
 להודע בה לעיני הכלי וכמו שאמר
 אשתרף בלגזף קיש קיש קריא
 והוא העשם כי מקום האסתרה אין
 אי זה מנעב טבעו הוא כביס ושם
 הוא ישב שוקט ונוטח ובלתי משמיש
 קולו אימנם כשהוא בלגינה אין זה
 מקומו כשתנענעהו ישמע קולו
 ולכל זה אמרו החכמים סיג לחכמה
 שתיקה וכוננת עגרי החכמה
 וסיימה המוכנת הוא השתיקה לפי
 שעקר מה שילמדוהו האדם בחכמה
 הוא הגנלת הדבורים ותקונם וקיומם
 והשתיקה מרובם והוא יתבאר שהדבור
 המוכף ושנוט ובלבולו לא יתקן ולא
 יאמר

sapientiam, non ad sermonem longis discursibus de illa, ut glorientur & se efferant illa etiam excellendo, stultorum more: de quibus dicitur *Prov. 18, 1. Non cupit stultus sapientiam, nisi ut aperiat duntaxat mentem suam*: qui non intendit revera ut sciat, sed ut de ea loquatur, & ea conspiciatur apud spectatores. Unde invenias eum semper loquacem, cum sapientia in eo non quiescat, pro illo oraculo *Prov. 14, 33. in pectore prudentis quiescit sapientia & in medio stultorum agitatur*. Ait, animum prudentis esse locum naturalem sapientiæ; pro illo: *Exod. 31, 6. Animo sapientis audidi sapientiam sapientis &c.* Quamobrem quiescit in illo, ut ibi resideat, elementorum more, cujusque in loco suo naturali. Sed apud stultos, non intrat animum ipsorum, sed est in facultate illorum appetitiva, in ventre illorum; ubi non est locus pro dignitate ejus, quare ibi non sedet nec quiescit. Quorum illud, *Prov. 14, 33. in medio stultorum agitatur*, hoc est, movetur & concutitur; pro phrasi *Jud. 8, 16. contudit illis Succotenses*: quia ille semper illam agit, ut conspiciatur illa ab omnibus. Quomodo etiam dicitur: *stater in lagena kis kis clamat*. Quod est: quod locus stateris aut cujuscunque monetæ natura sua sit in loculo, ubi sedeat, quiescat, & hæreat, neque sonum suum edat: sed si sit in lagena, qui non est locus ejus, dum moveas illum, audiatur sonus ejus. Propterea pronunciant sapientes (*Abot. c. 3. hal. 13.*) *Sepimentum sapientiæ silentium*. Quorum mens est, quod munimentum sapientiæ & signum ejus præstantissimum sit silentium: quia præcipuum, quod doceat eum quisquam in sapientia, est *limitatio sermonum, & instructio eorum; & coërcitio eorum, & silentium præ copia eorum*. Maniſc.

רקן בתכלי החכמה ובעצמות
 התבונה כמו שהדעות הדמיוניות
 והמרככות הכוזבות אשר במדמה
 לא יונבלו כי אם במציאות השכל
 ובריאתו כי על כן המראות
 המושגות והדעות מזויית אלל חכמי
 הדעת נהקין גם מציאות הוא סימן
 כפילת הכת השכלי בחולים כמו
 שכתב החכם בסוף ענעיות* וענין
 זה הגדר עליו כתבו החכם באומרו
 חושך דמיון ידע דעת ויקר רוח
 אש תבונה גם אויל מחריש חכם
 יתש אוטש שפתו כנון* אמר כי לפי
 שהכיון אשר בו ככר החכם הודע
 דעת הוא שהוא חשך אמרו לנחמי
 והאש תבונה שהוא דבר ככדות ודברו
 היה יקר או שלא יתש לבנו ברוב
 דברים יתויב מזה שגם אויל מחריש יתש
 חכם. ואחר שהשתיקה היא בגולת
 החכמה היא עיון גם אוטש שפתו
 לבד ככדות יתש כנון* ולזה אמר
 כי כל ימיו גדל ניין עץ אשוח
 מלא לנוטו של מעשה עליו אשוח
 כניהם היא החכמה מוסר עוב
 ואלה זמיוחד השתיקה :

כי אף אל פי שהדבור בין החכמים
 הכרחי מאלל ללמוד וללמד הכה
 המדה המשובתת כניהם היא
 השתיקה חרובי דברים עד שיהיו כל
 דבריהם מוגבלים קברי המלות ושלמי
 הטעמים וכמו שאמר לעולם ילמד
 אדם לתלמידו בדרך קצרה. וזה היה
 דרך החכמים כתיבת התלמידים שהיא
 היתה עקר חכמתם* וביאר דברו
 כמה

nifestum sane, quod *sermo superfluus, per-
 plexitas & confusio*, non reprimatur aut
 constringatur, nisi multis sapientiae vinculis
 & prudentiae fumibus; sicuti *fictiones ima-
 ginativae, & compositiones fallaces in phan-
 tasia*, non determinantur nisi valore iudicii
 & integritate ejus. Siquidem *idea confusa
 & ficta sunt apud iudicio destitutos*, dum
 vigilant. Etiam dum adsunt, sunt signum
 prolapsae facultatis intellectuales, in aegris;
 prout scribit *sapiens* (Aristoteles) *in fine Na-
 turalium*. Ipsammet hanc limitationem de-
 scripsit *sapiens*, *Prov. 17, 27. Reprimens ver-
 ba sua, scit probe, & ingenius spiritu est
 vir prudens. Etiam stultus silens, sapiens
 aestimatur: qui obturat labra sua, sapit.*
 Ait, quia *signum*; quo agnoscitur *sapiens*,
 peritus, est, *quod reprimat omni modo ver-
 ba sua, & vir prudens est, qui loquitur pres-
 se*, cujus verbum sit nobile, aut quod non
 incalescat animus ejus multiloquio; inde
 sequitur, quod etiam *stultus silens aestime-
 tur sapiens*; cumque *silentium*, utpote *sapi-
 entiae peculium*, existat apud eum, etiam ob-
 turat labia sua ut loquatur presse, habeatur
 prudens. Propterea dicit (Pirke avot c. I.)
*R. Gamaliel, quod tota sua vita educatus sit
 inter sapientes, & non deprehenderit corpo-
 ri, aut substantiae negotii sui, quod quererent,*
*quod est sapientia, doctrinam meliorem, u-
 tiliorem, & magis propriam, silentio.*

Quaquam enim semper *inter sapientes
 sermo summe sit necessarius* ad discendum,
 & docendum, multo tamen *praestantius in-
 ter illos silentium multo sermone*; ita ut om-
 nia illorum verba essent limitata, *brevia
 vocibus & ampla sensibus*. Prout & dicit
 ille: *semper doceat quis discipulum suum
 breviter*. Qui mos fuit sapientum, consti-
 tutis cancellis aut limitibus, quod esset fun-
 damentum suae sapientiae. Qui & senten-
 tiam

במה שאמר כי לא המדרש הוא העקר
אלא המעשה יראה כי לא ההתבארות
באריכות הדרישה והרחבת
הדברים והבנת הקלות הוא העקר
אלא נופו של מעשה עצמו שהוא
הלמוד או הלמידה, וכל המרבה
דברים יותר מזה הוא מפטיף הכוונה
או מביא טעם ומסדרן בנופו של מעשה
או שרצה שלא מלא שימך טוב לנופו
של למוד מהיותו יושב ושומק. כי לא
הניין למד ולא הקפדן מלמד. כי
דרך התלמוד לשאל והרב להשיב
גם לשלם בשמעות עם התלמידים,
כי לא ישבת המדרש הוא העקר
אלא המעשה אמנם כל המרבה
דברים יותר מזה שאמרנו הן בשאלה
הן בתשובה והיו דבריו בלתי מנובלים
על הדרך המוכר מביא טעם ומסדרן
במעשה. והכל תוור לענין אחר.

tiam suam explicat, dum ait : (*Pirke avot*
c. 1. hal. 17.) *Non enim dissertatio est prae-*
pium sed factum. Quo vult, quod non ex-
plicatio, longa disquisitione, & copia ver-
borum, & intensioe sonorum, sit funda-
mentum, sed corpus aut substantia operis i-
pfius, puta, *disciplina aut doctrina* : quique
cumulet verba ulterius, peccet in scopum,
& inferat peccatum & defectum in corpus
operis aut ipsum factum. Aut intendit,
quod non reperiat, quod sequatur emolu-
mentum in corpus doctrinae melius quiete
& silentio : quoniam *verecundus non bene*
discit, nec iracundus bene docet. (*Pirke*
avot c. 2. hal. 5.) Siquidem necesse est, di-
scitentem quærere & docentem respondere,
nec non disputare de lectione cum fodalibus;
quia *non status dissertationis est scopus, sed*
opus. (*Pirke avot c. 1. hal. 17.*) Profecto,
quisquis cumulat verba ultra quam diximus,
sive in quaestione, sive responsione, cujus ver-
ba non sint limitata dicto modo, infert pec-
catum aut defectum operi & facto. Res
omnis eodem redit.

סוף דבר, למדנו מזה מה שהיתה
אליו הכוונה, והוא כי תוייב האדם
לשחק מכל דבר זולתי מה שמוכסו
אליו הדבור הפנימי כי כאשר יושך
הדבור אל כל אדם מחלקי הדבור
אשר נוכחו אשר אין בו תועלת אין זה
דבור אבל פסול, שיהא אחר מבי
הדבור, אשר ילמדו לדבר בלשון
האדם וכל שכן שיהיה הדבור מחותם
שיקו וירבו ושחיתו כרכילות
והולאת הדבות והקללות והשנועות
ודברי הזדונות, שכבר היה הדבור
הפנימי בכל א' מאלה מתנגד אל
מנחת הפנימי לפי המכוון ומכה
ואין בעליו נקרא קי מדבר על דרך
האמת

Summa ; discimus ex eo, quæ fuerit viri
intentio, nempe, quod *teneatur homo tace-*
re ab omni verbo, præterquam cui congruat
sermo interior, (sana ratio.) Nam quando
trahitur sermo ad aliquid ex superioribus
fermonis generibus, in quibus nullus usus,
non est hic sermo, sed pipitio, similis stur-
nis, (*Ψαγ, Στααρ*) *quos docent referre*
verba humana. Quanto magis, si sermo
sit ex illis, qui cadunt, nocent & perdunt,
quales sunt detractio, & diffamatio, impre-
cationes, & fugillationes, (*καταμωνήσεις,*
ἐξουσιδιαιμοὶ exprobrationes) & voces iacta-
bundæ. Siquidem *sermo externus in sin-*
gulis illis pugnat cum iudicio interiori, pro
hujus scopo. Et autor illius non dicitur vere
animal loquens. Hoc vero nomen ejus,
B 3 quod

האמת' וזה שמו אשר יקראו החכם
 מתלהלה יורה וזקיס חזים וזות
 כי שפתותיו קנית וחזים ונדל לשוכס
 מחזיקים בחזק ונקלע לזרוק אנכי
 גוף הכה והכה להחיות בהם בני
 אדם לא יחטאו' ובאו החכות ההכה
 ראשונה בעצמו וכילוחו ומתכל
 ידיוהו וכמלא שמו למעלה ומתועב
 למטה וכסו יורה גהיכס.

והכה כמלאו מחקלי אנכיס בקלע
 לשוכס על שלש מדות' יש מטיח דברים
 לא בדעת ומרבה שיחותיו לא
 בהשקל' לנכות המשבח ולשבח
 המוכה וכיוצא מחלו הדברים
 המגדלים אל השכל לגמרי' שעליהם
 אמר החכם כדורו חזק במרומה כן
 נותן לכסיל כבוד כי מומיו הדבור
 הגדולים הוא ההלול והשבח למי
 שזכו ראוי לו וכמו שאמר
 אומר לרשע לדיק אתה יקבורו עמים
 יזעמוהו לאזוים. ולזה הכותן לכסיל
 כבוד הוא כמשלך אנכיס בקלע' כי
 מרומה הוא שם מן וירגמו אותו
 ובהיות הפלגתי הערל משלך אנכי
 ודק וכפלות אשר בהם חרף ויערכות
 אליהם חיים בא אליו דוד ע'ס מדתו
 באכן ונקלע כנא אל הכלל כיו
 שהעיד הוא על עצמו.

ויש משה בחרו לשוכס להפכות לב
 ולהאדיב כסס ומראה עלמו שהוא
 עושה כן לשום תכלית עוב כאלו
 הוא מקבל כבוד שמים או הרב או
 השופט וכיוצא' ואש כזה ידמה למי
 שהוא

quod illi, tribuit sapiens : *baltus* (τσαμὸν)
jaculans catenas, sagittas & mortem; quo-
 niam labia ejus sunt hastæ & tela; ut lin-
 gua sua teneat lapidem, quasi in funda, ut
 spargat lapides cædis huc & illuc, ad occi-
 dendum illis homines, nec sibi videtur eo pec-
 care. *Redeunt autem illa vulnera primum*
in ipsummet detractorem, quem confu-
munt, & ex orbe eijciunt, ut sit invisus su-
perioribus, & abominabilis inferioribus;
postremo occupat gehennam.

Animadvertuntur autem *jaculantes lapi-*
des funda lingue sue, trium graduum. 1) *A-*
lius ejaculatur verba inconsiderate, & cu-
 mulat sermones suos imprudenter, ad deni-
 grandum quod honestum, & laudandum
 quod turpe, & quæ illis similia; quæ abso-
 lute pugnant cum judicio. De quibus dicit
 sapiens, *Prov. 26, 8.* *sicuti qui conjicit gem-*
mam ad acervum lapidum (περὸς ἔγμωνα,
ἀγώμωνα) *sic qui stulto exhibet honorem.*
 Sane ex magnis sermonis vitiiis est laus & ce-
 lebratio indigni; prout dicitur, *Prov. 24,*
24. Qui improbo dicit, justus es, hunc ex-
ecrentur populi, cum abominentur nationes.
 Proinde qui dat stulto honorem, est instar
 ejus qui jacit lapides funda. Nam **מרגמה**
 est nomen *acervi lapidum*, pro usu verbi
 isto in loco, *Lev. 24, 23. Lapident eum.* Quan-
 do igitur philistæus ille præputiatus con-
 jecit lapides fastus & stultitiæ, quibus contu-
 melia afficeret castra numinis vivi, accessit
 ad illum David, jure talionis, cum lapide &
 funda, quasi accederet ad canem, prout ipse
 de semet testabatur.

(2) *Alius* cædit ferro linguæ suæ, ut per-
 cutiat cor alterius & affligat animam; *ja-*
Etatque de se, quod ita faciat in finem bo-
num; quasi contenderet pro honore dei,
 vel doctoris, vel judicis, & similis. Talis
 vero par est illi, qui infligit lapide aut fuste
 vul-

שהוא מכה באבן או באגרוף מכות גדולות וכאמרות ואומר שהוא מתו כדורות לבד' כמו שהיה הענין בשמי' כשאמר לדוד לא את איש הדמים ואיש הבליעל השיב יי' עלך את דמי שאול אשר חלכת אחריו' הנה שהיה מתקף ויחלל באות נפשו' כמו שאמר דוד בסוף' והוא קללני קללה כמרקת ביום לבתי מחנים' וכונתו עוד יתבאר בפרשת בלעם בעזרת האל' והנה הוא היה תולה קללותיו בקצאת שאול חלבי' מה נכתב בסוף' והמעי הולך בלעז ההר לעומתו ויחלל באבנים לעומתו ועפר' בעפר' החלץ מלידה עמוסה למה שהוא מכון להכותו מכה טרדה ושקף את דמו ובספרו בעפר.

ויש ששלח יד לשוננו לחשיב על עלבוננו והוא הנקלה שברעותיו והנה עם שהפוער מים הוא ראשית מדון והוא הורק האבן הראשונה מ' ח' המשיכה אליו לא יבא מידי עם משיב אבן' כי על זה באמר ויגלל אתן אליו תשוב' קרא הראשון בכמו אלה העבנים ויגלל אתן והשי משיבה אליו ושיהם לא יבאו מכלל משליכי אבנים' וזהו היה מוכר החכמים להיות האדם כונן להיות מהעלבים לא מהעלבים ושומעים חרשתם ושוקים.

ועל שלשת אלו יראה שתקנתן אלהי כבוד לשוני מרע וכו' כי באומריו שכבוד לשוני ירע הוא ענין ראשון' שהיה רעה תולה מפורסמת' ועל השני אמר ושפתותי מדבר מרמה ועל

vulnera magna ac duratura, *factatque, quod solum spargat arenam.* Quale erat negotium Simeï, cum diceret ad Davi'em, 2. Sam. 16, 7. *i, i, vir cedis & vir diabolos, rependat tibi deus cedes Saulis, cujus regnum occupasti.* Ille convitiabatur & maledicebat, pro suo affectu. Quod nunciabat dein David 1. Reg. 2, 8. *ille maledicebat mihi maledictione vehementi, cum irem Machabonaim in Peræa.* Qui illius scopus illustrabitur amplius in historia Bileami, dante deo. Ille sane tribuebat imprecationes suas vindictæ Saulis regis sui. Sed quid de eo postea scriptum est? 2. Sam. 16, 13. *Simeï ibat in zela montanum, adversus eum & inter eundem continuo maledicebat, & jaciebat lapides versus eum, & spargebat pulverem.* Eleganter describit scopum ejus, cædendi eum vulnere gravi, fundendi sanguinem ejus, ut eum tegetet pulvere.

(3) *Alius utitur lingua sua ad respondendum injuriæ sibi illate.* Quod pro vilissimo suo habet vitio. Quanquam prohibens aquam fit autor litis, utpote qui jaciit lapidem primus, attamen qui iterum jaciit lapidem in illum, non alienus est a culpa lapidem referentis. De hoc namque dicitur *Prov. 26, 27. Si quis volvat lapidem, in illum redit.* Vocat primum in hac re *volventem lapidem* quem *alter* rursus in illum jaciit. Utrique non effugiunt characterem, lapides jacientium. Hinc sapientum est morale: *Attendant homo ne sit ex afficientibus injuria, sed affectis, qui audiunt opprobrium & silent.*

De tribus illis apparet majores formasse formulam precum: *Mi deus, retine linguam meam a malo, &c.* Quando enim rogat, inhibeat linguam suam a malo, designat primum illud negotium; quod est vitium fœdum manifestum. De secundo dicit

ועל השלשי אשר ולחקללי כפשי תדום
 שבששקן ינבחר שדמותו הלשון כוורק
 אכנים* אינם כפשי כעפר לכל
 תהיה בשפלות וירדותה אשר יהיה
 זה סבה לאהבת הבריות. ועשות
 רלוני כמו שהוא כן טבע העפר
 שהכל דשין אותו והכל כהפסין אליו.
 והוא ימשל בס' הוא מה שאמר. וכל
 הקמים עלי לרעה וגו' כי חן הדן
 הוא שואלו כעמין.

וזה לבו ללכת לקראת משלים בזה
 הענין? והנה זה הענין רלוני מכנות
 רוע הלשון אל ההכחות הגדולות
 והחיותיות הורגל בכל הכתובים. אמר
 דוד כנגד דואג' הוות תחשונו לשונך
 כתער חלוטש עושה רמיה' וכנגד
 הבריות הנה יביעון צפיהם חרות
 בשפתותיהם כי מי שומע' ובחוקים חסר'
 שיהיה חנית וחצים ולשונם חרב
 חדה וחולתס' וכמה היו מכותם אללו
 מוככות חקן פתאום כמו שהיה
 מתלונן ומתפלל עליהם בחזונו
 חיווד.

אל י' בדרתי קראתי וענני ירעה
 כשם שענית לי בכל צרה שקראתי
 לפיך ואפשר שכוון אל הצרה הידועה
 ביום הפלשתי. כך תענני בשאלתי
 זאת שאני חבקש כי גדולה היא אלי'
 ואמר הנילה כפשי משפת שקך וגו'
 ככה השקר אל השפה' כי אין לו שום
 מציאות חש' ולפנים* אינוס התרמית
 יחסו אל הלשון שהוא אבר פנימי
 כמו שהרמיה היא בחושבה. מה יתן
 לך וגו' הוא כשואל אל עצמו אמר
 מה

cit precans : *Et labia mea ne loquantur do-
 lum. De tertio quoque dicit: Et ad impre-
 cantes mihi anima mea quiescat. Ex qui-
 bus tribus liquet, quod humilis sit lingua ja-
 cienti lapideim. Ceterum, quando dicitur;
 anima mea sit tanquam pulvis omnibus, est,
 humilitate ac submissione sua; quæ est causa
 amoris in extraneos. Porro: Et faciat pro-
 lubitu, prout hæc est natura pulveris, quem
 omnes calcant, & in quem omnes redeant.
 Dein: sed ille imperat illis; quod est effa-
 tum illud: Thr. 3. 62. omnes insurgentes in
 me in perniciem &c. Sic enim & illa ad
 eundem recte referuntur scopum.*

Ceterum, quid opus est attendere sym-
 bola hac in re, cum hoc negotium arbi-
 trarium, comparandi vitium linguæ cum vul-
 neribus magnis & lethalibus, sit frequens in
 hagiographis. David pronunciat de Doëg
*Pf. 52. 4. Noxas meditatatur lingua tua, ut
 novacula acuta, parans dolum. De extraneis:
 Pf. 59. 8. illi effutiant lingua sua, en-
 ses falcati in labiis eorum, quis audiat? Et
 alibi: Pf. 57. 5. Dentes eorum hasta & tela,
 lingua eorum ferrum acutum; & quæ alia.*
 Quanta fuerint vulnera illa feralia apud il-
 lum, colligitur ex verbis *Pf. 64. 8. Conjicit
 in illos sagittam subitito; de quibus queritur
 & orat psalmo integro 64.*

*Psal. 120. 1. Deum in angustia mea in-
 vocavi, & audivit me, h. e. prout respon-
 didi mihi in omnibus angustis, in qui-
 bus invocavi te: forte respicit in notam il-
 lam angustiam tempore Philistæi: sic ex-
 audi me in precatione hac, qua precor, cum
 magna sit penes me. Dicit ergo v. 2. Li-
 bera vitam meam a labiis falsis. Tribuit
 mendacium labio; quod abinde & interius
 non existit: dolum vindicat linguæ, utpote
 membro interiori, uti dolus est in mente.*
*v. 3. Quid conferat tibi &c. Querit quasi ex
 fe*

מה יתן לך דוד ומה יוסיף לך בן
 שי לשון רמיה ואין מ'ל לשפת שקר
 הלא איש אתה ומי כמותך מלך ודקון
 על כלם ומה יוכלו להרע ולהזיק לך
 הולכי רכיל ומוציאי דבה המתקוממים
 נכוח לשונות' והיתה התשובה חגי
 גבור שנוכס ונו' אוייה לי כי גרתי
 משך ונו' ירדה ואך לא אזעק ולא
 אצטער מחיילי גבור שנוכס עם גחלי
 רתמים? כי אם היתה יושב בבתי ארזים
 ומגדלות חוקים לא היו לי לסתרה
 בפסיכה יותר ושהייתי בתוך היריעה
 גר עם בני משך וזהלי קדר אשר נקבל
 יעברו כל בני קשת' ואין ספק
 שאחיתופל ודאן וחבריהם וכל סיעתם
 היו בעלי חסום קולעים כנגדו אל
 השערותם ולא יחטיאו ואשילו בהיותם
 בבית המדרש א"ל שהיו מקניטים
 אותו ואומרים לו' דוד הבא על אשת
 איש ויתתו במה? והוא היה מצטער
 מאד ומשיב הבא על אשת איש ויתתו
 בתנאי ויש לו חלק לעולם הבא
 והמלבין פני חניו ברבים אין לו
 חלק לעולם הבא. ואם לכינו כן שאר
 החקומות הגולים והנכחדים מה
 עשו? ולאמת המשל ולחוק התלוכה
 ולרך הנקשה אמר רבת שכנה לה
 כפשו' אמר שתבחר ותקרב כפשו לשכון
 בין שוכאי השלום הלוחמים ומה
 בחיים ובקשת וכל מיני מלחמה
 משכון אצל אלו כי אולם תשכון
 כפשו בטח כדד יותר מעמהם. וזה
 כי אני שלום וכי אדבר המה
 למלחמה' משל מפורסם הוא אם לא
 יאבה אחד לא יריבו שנים וזהו
 אני מנשא השלום. ואם אולי אני

אדבר

se ipso, dicens; *quid conferat tibi, o Da-*
vid, & quid addat tibi o fili itai, lingua do-
losa? nec opus erat dicere de labio falso?
nonne vir es sine pari, rex & dominus om-
niium? quid ergo noceant tibi detractores
& diffamatores, qui infestant multis linguis?
 Respondet: *v. 4. Sagitta robusti acuta. v. 5.*
Va mihi qui dego apud Semechonitas! h. e.
Cur non clamem, & non anguster inter sa-
gittas robusti acutas. μετά λογίων μύστων
cum lanceis myrteis? tametli sedere in
domibus cedrinis & turribus validis, non es-
sem magis tutus ab illis, quam si existerem
in tentorio, degens inter Semechonitas, &
Gadarenorum tentoria, qui facile omnibus
sagittariis superiores. Non dubitandum,
quin Alithophel & Doeg cum focis suis to-
toque coetu fuerint sagittarii, jaculantes ad-
versus illum, persuasi fe non aberraturos.
 Etiamli existerent in auditorio, referunt ma-
 jores (*Bava Mezia cap. חזרוכ f. נוט c. 1.*)
 quod irritaverint eum, dicentes de illo: *Da-*
vid moechus, caedis reus, quid meretur? Ille
vero in magnis angustiis respondit: moe-
chus, reus mortis, ad laqueum, cui fors in
vita aeterna: sed qui convitiatur alteri pu-
blice, nulla illi fors in vita aeterna. Si in
conspectu ejus ita dixerunt, quid alibi pu-
blice vel privatim egerunt? Pro confirman-
do illo symbolo & augenda sua querela, &
neccessaria precatone, dicit v. 6. in Rabbat
Ammon haeret anima mea; dicens, quod mal-
lit animus ejus degere inter hostes pacis, qui
reapse pugnent sagittis & arcubus, aliaque
armatura bellica, quam versari apud illos,
cum apud istos tranquillior vivat quam a-
pud hos. Siquidem ego pax sum, v. 7. quod
si loquar, illi ad pugnam. Apertum est pro-
verbium: si nolit unus, non contendere duos:
 ideoque quaro pacem. Quodsi forte cum
 illis loquerer duriter, non mihi molestum
 foret,

C

foret,

אדבר אתם קשות לא יקשה עלי
שיקומו המה למלחמה וכבר אשתדל
בהצלתי מהם בכל יכולתי אבל אלו
שאני חפץ בשלומם יריבוי בחתר ולא
אדע. כיון שאמר חרבות בשפתיהם
כי מיי שומע? הנה אין לי שום מנוח
מריב לשונם זולתך ראה כמה היתה
מלחמת הלשון חמורה אצלך.

גם שלמה החכם תאר הפסד
הדבור על זה התאר עליון שאמר
שפתי ככיל יבאו בריב ופיו להלמות
יקרא דברי נרנן כמתלהמים והם
ירדו חדרי בטן וכאלה רבים.
ובקבלת אס ישך החכם בלא לשון
והכניף אחר וידרכו את לשונם
קשתם שקר ונ' וולתו הכושבים
בניהם וקראו לשונם ורבים
מהספור.

ואולם משה רבינו עליו השלום
הפליג מכלל לפסוק מהם זה הכח
הדברי לגמרי כמה שדרשו ז"ל זאת
תורת המצורע המוכיף עם רע'
ומהידוע בהם מיה שאמרו שאחד
מהשונים מתים הוא מצורע כי
המוכיף עם רע' והוא המפסיד זאת
הסגולה המיוחדת לו על זה ענום
יעכש בדרעת שבעבורו לא יקרא
בעליו חי מדבר אבל שישעב כמת
מוחלט והוא ודאי מדה כדמתי' כי
מאחר שהם מחטאים כונת מליאיתם
והדבר אין בהם לתכלית המיוחדת הרי
הם מתים ונרועים מהם' ובכמה
מקומות דברה תורה בגנות המוס
הרע הוה' וספרה הכוונת והרעות
המשכין מונה להזהיר ולזרז באלו
מחטואי בה' והנה באמת המאיר אנו
מזמיע

foret, illos insurgere ad pugnam. *Omni*
vero ope nitor ut eripiar ab illis; sed illi quo-
rum pacem cupio, contendunt mecum oc-
culte, ut non resciscam; prout dicitur Ps.
59, 8. Enses in labiis eorum, quis audiat?
mih i sane nullum refugium a lite linguarum
eorum, praeter te. En, quam difficile illi
bellum lingua.

Etiam Salomo sapiens notat vitium ser-
monis eadem nota, dicens, *Prov. 18, 6.*
Labia stulti tendunt in litem, & os ejus ad
contusiones vocat. v. 8. Verba susurronis &
illudentium penetrant imos ventris recessus.
Quibus multa paria. Et in ecclesiaste, c. 10.
ii. si momordit te serpens, nibili est sermo-
cinatio. Propheta quoque ait, Jer. 9, 2.
Tendunt lingua sua arcum fraudulentum
&c. Pariter Mich. 3, 5. Mordent dentibus
suis & clamant pacem. Multaque alia vix
enumeranda.

Ceterum Moses h. m. superavit omnes,
plane denegans illis facultatem rationalem,
dum explicat majores h. m. verba Lev. 14,
2. *Hac est lex de leproso המצורע, de dif-*
famatore, המוציא שם רע, (pro parono-
malia.) Notum praeterea de illis quod inter
illos, qui aestimantur pro mortuis, habeatur
leprosus, eo quod diffamarit; qui perdidit
peculium suum sibi proprium, unde le-
pra poenam dederit; quare autor non appel-
letur animal vivum, sed aestimetur pro pro-
fusus mortuo, cujus conditio manifeste par-
conditioni illius. Postquam enim perverte-
runt scopum sua naturae, neque ratio apud
illos pro sine ejus proprio, illi mortui & mi-
nores his. In multis locis loquitur lex de fo-
do hoc vitio, & refert noxas & damna exinde
oriunda, ad severe dehortandum homines
ut caveant hanc labem. Profecto, qui re-
culat audire monita ista multa, pro illorum
cumu-

משמע רוב אזהרות ההם כדונם קן
הרבה לכפא חטא ואשמה רבה.

והוא לרעתי מה שאמרו במדרש,
אח"כ כל חמש תורות במצורע זאת
תורת נגע הזרעת, וזאת תהיה
תורת המצורע, וזאת תורת אשר בו נגע
הזרעת, וזאת התורה לכל נגע הזרעת
וזאת תורת הזרעת ללמוד שכל המספר
לזון הרע עובר על חמשה חומשי
תורה, לפיכך משה מוהיר את
ישראל וזאת תהיה תורת המצורע
המוזיא שם רע' כי יש לרקק על
מאמר זה, כי היה לו לומר, כי
המספר לזון הרע הוא עובר על
התורה בלה, דכתיב וזאת תורת נגע
הזרעת ואידך למה לי? אלא לפי
שזכינו בכל אחד מחמשה חומשי תורה
כפורים מכורסמים ומוזקדים ראוי
לקחת מהם מוסר השכל לגדור האדם
עליו מהמדה הפחותה הזאת ולא שמש
אליהם, לזה אמר שהוא עובר על
חמשה כמות של אזהרות הבאות
בחמשה חומשי תורה והנה רוב
האזהרות בלי ספק מפליגין האדם
על החוטא ועם שהמקומות הראויות
גלויות הם לכל יודעי ספר אזכור
אחד לאחד כדי שלא להרתיק העדים
יעין הקורא.

בספר בראשית הנה בתחלתו כפא
גשית כחם הקדמני שספר לזון הרע
בחלבו של עולם על און שזעתי
באמרו, כי יודע אלהים כי ביום
אכלכם מימיו ונפקחו עיניכם והייתם
כאלהים יודעי טוב ורע, הוסיף עליו
דבר שכיון למוטע מהם עונה הפך
הכוונה, והמדבר והמקבלים גרמו
חיתה על עצמם איש כפי קבלתו ודי
בזה

cumulo auget in animam suam peccatum
& delictum grande.

Huc opinor respiciunt in commentariis :
dicit R. Jehoschija ben Levi : quinque me-
moratur vox legis in negotio leprosi : *Lev.*
13, 59. Hæc est lex plaga lepræ. Lev. 14, 2.
Hæc esto lex leprosi Lev. 14, 32. Hæc lex
ejus in quo plaga lepræ. Lev. 14, 54. Hæc
lex de omni plaga lepræ. Lev. 14, 57. Hæc
lex lepræ : Ut monearis, quod quisquis præ-
ferat convitium peccet in quinque libros Mo-
sis. Proinde monet Moses Israël Lev. 14,
2. Hæc esto lex leprosi i.e. detractoris. Quæ
verba doctoris licet curatius ponderare. Di-
cere enim debuisset, quod diffamator trans-
grediatur totam legem, pro illo effato, Lev.
13, 59. Hæc lex plaga lepræ. Unde ergo al-
terum illud ? Sed quia invenimus in singulis
quinque libris legis historias claras, singula-
res, ex quibus promendus usus solers, ut se
præmuniat quis adversus indolem hanc vilem,
dum aures non præbet ; ideo dixit, quod
talis transgrediatur quinque species monitio-
num, obviarum in quinque libris Moysis.
Pleræque sane admonitiones tribuunt scelus
peccanti. Quoniam ergo loca rationum nota
sunt omnibus legendi peritis, recensêbo
illa figillatim, ne excidant testes ex oculis
legentis.

In *Genesis* principio deprehenditur mor-
sus serpentis antiqui, qui effutiit contume-
liam de rege mundi, de aure audiente, di-
cens : *Certe novit numen, quo die comed-*
eritis ex illa arbore apertum iri oculos ve-
stros, ut fiat sicut numen, cognoscetes bo-
num & malum. Diffamavit deum, quasi
subtrahere vellet illis bonum, contra inten-
tionem. *Loquens autem ille, & qui illi*
auscullarunt, contraxerunt sibi mortem,

C 2 quis.

בזה תוכחה לכל בעל דעת* עוד
 בספר ההוא מחזיר ויבא יוסף את
 דבתם רעה אל אביהם אשר עליה
 כתלגלו הדברים וגרמו לעצמם הגלות
 ההיא הקשה במצרים* אמנם בסוף
 הספר נזכר כמה יועילה השלשן
 מדברת רכות וכסויות במחזיר יחו
 אל יוסף לאחר חזקו מזה לפני מותו
 לחזור בה תאמרו ליוסף אבא שז נז
 לפעם אחרך ונו' ולהורות כי מות
 ותייס ביד לשון* וכההוא שאמרו ו"ל
 מועשה דחלב לבייא כדאיתא במדרש
 תלים* הנה שהספר הזה תחלתו
 ואמצעיתו וסופו מוכיחים על זה.
 הספר השני גם כן בתחלתו במלך
 מחזיר הרשע* הלחורגי אתה כאשר
 הרגת את המלכי והרי הוא מתלהלם
 יורה ויקים תמים ומוח* וכבר הלא יזכרו
 בפועל כמו שאמר, ושמע פרעה
 את הדבר הזה ויבקש להרוג את משה*
 וכבר התלוי עליהם משה את עונש
 הגלות בעון זה, כמו שדרשו ר"ל על
 אמרו אכן נודע הדבר, גם דרשו
 עליהם כי מתו כל האנשים המבקשים
 את נפשך שגטרעו או שירדו מנכסיהם*
 גם נזכר בו האות והמופת על יד משה
 רבינו עליו השלום כי כל המדבר לשון
 הרע נלקה בדרעת וקל וחומר לשאר
 האנשים ובספורים המנונים אשר אין
 ערוך אליו בשום ענין וכבר אפשר
 להקטב לשם לשבח הגלות אמונה במקל
 ובפרט בכמו אלו ענינים האלהיים כמו
 שכתבתי שם ונזכרו מהתקומות.

הספר הנ' אשר לנו בקרבנו אשר
 באו בו פשויות אלו המספרות בנגעי
 הדרעת הכוללות החמש תורות זוכר
 ר' יהושע בן לוי* שכולם נדרשו על
 מחזיר

quisque pro maledictione sua. Sufficitque
 hæc correctio omni prudenti. Porro in eod-
 em libro est historia de Josepho: *Retulit
 Joseph sedam fratrum diffamationem ad
 patrem.* In quam reciderunt fata, quando
 induxerunt sibi met asperum illud exilium
 ægyptiacum. Ceterum in fine libri memo-
 ratur, quantum profuit lingua, loquens sub-
 misse & decenter, in historia filiorum Josephi:
*Nuntiarunt Josepho dicendo: sic dicite Jo-
 sepho: obsecro; remitte peccatum fratribus
 tuis &c. Quod docet, mortem & vitam
 nire ex lingua.* Cui simile, quod referunt
 majores de Giscalensibus, ut habetur in Me-
 drasch Tillim. Atque ita libri Genesios prin-
 cipium, medium & finis, confirmant illud.

Libri secundi (*Exodi*) quoque initio inci-
 dit historia viri improbi, *Exod. c. 2, 14. Tu-
 ne & me occides, sicut occidisti ægyptium?*
 Pharetratus ille jaciebat spicula, tela, & mortem.
 Detulerant vero eum jam tum reapse;
 juxta illud, *Exod. 2, 15. Cum audiret Pha-
 rao rem hanc, moliebatur necem Mosi.* Ob
 quod scelus tribuit illis Moses exilii pœnam,
 ut inquitur majores nostri b. m. in verba illa:
Certe immotuit res. Quo referunt & illa: *Exod.
 4, 19. Mortui sunt omnes illi viri qui quasi-
 verunt vitam tuam; quod sint facti leprosi
 vel bonis exuti.* Ex quo ortum quoque signum
 & prodigium per Mosén b. m. *ut om-
 nis detractor corripereetur lepra;* quanto
 magis ceteri ob narrationes inhonestas &
 incompositas, nullius plane pretii; ut ferme
 æstimetur laudi & honori, quod fide caret,
 in re vili; speciatim in rebus talibus divinis,
 sicut dictum est ibi & in aliis locis.

In libro tertio, (*Levitici*), in quo expli-
 cando nunc sumus occupati, in quo occur-
 runt sectiones istæ, quæ plagas lepræ refe-
 runt, quæ continent quinque legum notio-
 nes,

מאחר תורת המלוע שירצה המוציא
 עם רע אשר לעבדו הוסיאורו מכלל
 האדם לטוב בדרך מחוק למחנה כי גם
 הוא הרחיק בלשנו אזהרים רבים
 עוד נמלאו בו בפרשת קדושים מלכות
 מיוחדות על זה לא תקבל טרס ולפני
 עוד לא תתן ממשול ויראת מאלהיך
 אפי' לא תלך רכיל בעמך לא
 תעמוד על דם רעך באר היטב כי
 ההולך רכיל הוא עומד על דם רעיו
 וכמו שאמרו ז"ל שהוא הורג שלשה
 ותן לבך לאחורו על דם רעך לומר
 שאף אורו אשתה מראש עליו שהוא
 כרע כאח אביך כי לזה אשה מגלה
 את אונן בדברי רכילות אלו אף אורו
 אשה הורג כמה שחקבל דברך ומשך
 אחריהם' גא ולמד מרדוג שלא את
 אשימלך ואת טוב עיר הכהנים הרג
 לבד כי גם אל שאל ואל ביתו ג"כ
 גרם רעה גדולה מיד ולדורות כמו
 שאמר בעת עון קן אל שאל ואל
 בית הדמים אשר המית את הגבעונים'
 וכמו שפרשו רז"ל וכן שסיפר זיבא
 לדוד לשון הרע על מפיכת גדול היה
 הרע והעונש אשר הגיע לדוד נקבלו
 אורו ומאשר הגיע למפיכת אשר סופר
 עליו וכדאמר רב יהודה אחר רבי
 אהמלא לא קבל דוד לשון הרע לא
 כחלקה מלכות בית דוד ולא עבדו
 ישראל ע"פ ולא גלינו מעל ארצתה.

nes, quarum meminit R. Jehoschia ben Le-
 vi, omnes explicantur de lege *leprosi*, quod
 est *dissimulatio*, quem pro poena ejecerunt
 ex caetu hominum, ut maneret solus extra
 castra, cum & ipse (*dissimulatio*) abegisset sua
 lingua amicos multos. Inveniuntur amplius
 in eo in sectione **קרושים** praepcepta pecu-
 liaria de eo. *Lev. 19, 14. Non malodie surdo, &*
caeco non objice impedimentum, & time nu-
men tuum, ego deus; non esto detractor in
populo tuo, neque sta apud sanguinem pro-
ximi tui. Quod clare indicat, *detractato-*
rem gaudere sanguine proximi sui: prout
 dicunt majores b.m. quod talis occidat tres.
 Et observa quando dicit, *juxta sanguinem*
proximi tui, h. e. etiam illum, quem tu ha-
 beas pro amico vel fratre erga te, cum tu
 illius aures extenderis detractationibus tuis;
 & illum, inquam, occidis, dum tua admit-
 tit verba & illis applaudit. Age, disce a
Doego, quod non solum Achimelechum &
 Nobam, civitatem sacerdotum, occiderit,
 sed in Saulem & totam ejus familiam gran-
 dia contraxerit damna, statim & in posteris;
 prout dicitur: *2. Sam. 21, 1. de tempore poe-*
nae danda: De Saule & de domo sanguinol-
enti, qui interfecerat Gibeonitas; pro majo-
 rum observatione. Similiter quando occenta-
 vit *Ziba Davidi calumniam in Mephibosetum*,
 in majus damnium & graviorem poe-
 nam incidit David, dum illam admisit, quam
 obvenit Mephiboseto, de quo illud narra-
 tum erat. Siquidem juxta relationem R. Je-
 hudaë dixit Rab: *Nisi admisisset calumniam*
David, non discerptum esset regnum domus
David, neque israelita in idololatriam es-
sent prolapsi, neque in exilium migrassentus
ex patria nostra.

ובפרק כמה במה רב אחר קבל
 דוד לשון הרע, דכתיב ויאמר לו
 הילך איפה הוא ויאמר זיבא אל
 המלך

In capite **במה** (Schabbat f. 56,
 c. 1.) Rab dixit: David admisit calumniam
 Ziba; juxta illud, *2. Sam. 9, 4. Dixit illi*
 rex:

המלך הכה הוא בית מוכיר בן אמילאל
 בלא דבר פר"ש ז"ל בלא דבר ואינו
 חכם בתורה. ושלח המלך דוד ויחקרו
 מבית מוכיר בן אמילאל מלא דבר
 פירושו חכם תורה וכדי כיוון דמיוה
 דשקרא הוא כי הדר אלשין עליה
 מ"ט קביל מניה תפסו עליו" כי
 כשראה בו שהוא שקרן בדבריו לא
 היה לו לקבל ממו כי היה לו לידע
 דעבדי הא כפיל בהא" וכן אני אומר
 אע"פ שלא יראה בו עדות שקרות
 שכין שרואה בו השע רכילות והבאת
 לשון הרע יש לגזור עליו שהוא שקרן
 ואין לו לקבל ממונו לעשות בו מעשה
 כלל וכ"ש שהיה לו לדוד לקבל
 התנבלות ובמילתא דמוכחא בשאר
 אדוני המלך עבדי רמני כי אמר
 עבדך וגו' ולא קבל אבל השיב פניו
 בצוה וכלמה באמרו למה תדבר עור
 דברך אתה ויבא תחלקו את השדה
 באותה עשה יבאת בת קול ואמרה
 רחבעם וירבעם יחלקו את המלכות.
 ומחלוקת המלכות נמשכו עולי ע"א
 ומשם למדו וכתפשה במלכי יהודה
 עד שנתחייב הגלות" הכה שקר
 העוכש כתולג על הרועה ועל לאני
 הכה שכל זה הוא בכלל לא תעמוד
 על דם דצדק. ואם עמדו על דברי
 הספר הזה לא היו חוטאים בו.

rex : ubi est ? respondit Ziba regi : Est apud Machir filium Amiel in urbe Betennabri, (in Peræa ad Jabocum fluvium.) Raschi explicat בלא דבר, non sapiebat legem. Misit rex David & sustulit illum ex domo Machir ben Amiel ex Betennabri. Peritus legis (David) cum animadverteret, quod esset species mendacii, cum rursus convitiaretur illi, nihilominus admisit ab illo, eumque propterea cepit. Cum enim videret quod esset mendax, non debuisset ab illo admittere, cum scire oportuisset; qui facit hoc, cadere hoc. Ita & ego ajo: quamvis non videret in eo testimonium falsum, cum tamen pervideret in eo scelus detractionis & contumeliam, judicare potuisset de eo quod esset mendax, neque admittere ab illo convenisset, ut ex eo exequeretur in altero quidquam. Quanto magis Davidis fuisset excusationem præferre in sermone apologetico Mephiboseti, dum hic dicebat, 2. Sam. 19, 27. Domine rex, servus meus decepit me, cum diceret servus tuus &c. Sed non admisit, quin potius pudore vultum ejus suffudit & ignominia, cum diceret v. 30. ad Mephibosetum: Quare adhuc intendis sermonibus tuis? Tu & Ziba dividite agrum. Eodem momento prodiit oraculum cœlestis, dicens: Rehabeam & Jerobeam dividunt regnum. Divisionem regni exceperunt idola. Quæ idololatria mox admissa & diffusa per reges Judæ, donec mereretur exilium. Atque ita ratio pœnæ incidit in pastorem & regem ejus. Hæc omnia comprehenduntur generali illo interdicto: Lev. 19, 16. Ne stes apud sanguinem proximi tui. Quod si inhæsisset verbis hujus libri, (Leviticus) non peccassent illo scelere.

והספר הד' גם הוא נתפרסם בו
 עיני דבורה של מרים אשר נעשע
 עליו בצרעת לעיני כל ישראל אשר
 נתעכבו שם עד הארבעה אמת, ועוד
 הוצאת

In libro etiam quarto (Numerorum) comparat in hac re sermo *Mirjama*, quæ puni-
 ta eapropter lepra, inspiciente toto Israële,
 qui ibi expectarunt, donec reciperetur.
 Præ-

הוכחת דבת הארץ רעה שפי הארזים
 כי הם מתו במגפה לפני יי' והמקבלים
 גרמו עמוס מנח בארץ חמדה וקבעו
 בניה לדורות, ואכתמו היום עונותיהם
 סבלנו וגם מחלוקתו של קודש שנבלעו
 וכשרפו עליו, ודבור העם באלהים
 ובמשה שלח בהם הכתמים הרעים
 כל אלו הם ענינים מפורסמים
 חשיישים ללכלי שמוע של מוסר השכל
 בקטא העגום הזה לכל בא.

Præterea diffamarunt terram Canaan ex-
 ploratores, qui mortui sunt plaga coram
 deo. Et qui admiserunt diffamationem
 sibi ipsi subtraxerunt aditum in terram deside-
 ratissimam, & effecerunt planctum apud po-
 steros. Nos etiam hodie delicta eorum lui-
 mus. Similiter seditiosi Korachita absor-
 pti & exusti sunt propterea. Pariter popu-
 li sifurrus contra numen & Mosen, effecit,
 ut mitteret in illos serpentes alatos. Omnia
 illa facta sunt manifesta, quæ tinniunt velut
 crepitaculis, suadentque usum iudicii in sce-
 lere tam enormi, obvio cuique.

והספר הזה תחלתו היתה תוספת על
 מדה פתחה זו, כמו שתרגם אקבלום
 בין פארן ובין תופל דאחפלו על
 מנא' וכן אמר להם ותרגמו באלהיכם
 ותאמרו נשכחת יי' ארתנו הויאנו
 מחזרים ונו' וכסף על זה שכבר
 הושם דבר זה עקר מהעקרים שגיה
 להכריז עליהם עליוהם גריזים ובהר
 עיבל באומרו ארוור מכה רעהו נבחר
 ואמר כל העם אחין ומיהדוע שאין
 הכאה שתייה נבחר ובהעלם המוסר
 זולתי הלשון הרע, כמו שאמר ועתה
 לבו וככהו בלשון' והוא אשר ראוי
 להחריס עליו, כי לא תתנה למוסר
 אחר' ומה העם החריס דוד לדואו
 ואמר גם אל יתגך לנלח יתקך ונו'.

In libri *quinti* (Deuteronomii) exordio
 est reprehensio iadolis hujus vilis, Onkeloso
 reddente illa verba *Deut. 1, 1*. **בין פארן ובין**
תופל, quod murmurarint ob ingressum.
 Quomodo de illis dicitur *Deut. 1, 27*. Mur-
 murastis contra numen vestrum & dixistis;
 odio dei in nos eduxit nos ex egypto &c.
 Unde evenit, ut pro potissimo hoc pone-
 retur fundamento ejus, quod præciperet
 deus denuntiari contra illos in monte Geri-
 sin & monte Ebal, his verbis: *Maledictus*,
qui percutit alterum clam, toto populo dicen-
te Amen. Notum vero, quod *percussio* talis,
 quæ fiat *clam & occulte*, non pertineat
 nisi ad *calumniam*: juxta illud *Jer. 18, 18*.
Agite, cadamus eum lingua. Propter quod
 talis *devovendus*, cum non sit alia ejus pœ-
 na. Quæ ratio est, quare devoverit David
 Doëgun, dicens, *Pf. 52, 7*. *Etiam deus de-*
struat te in perpetuum, comminuat te &c.

והנה הוא מובחר שמוע אנו
 לשמוע אלו העניינים כולם אשר באלו
 החומשים הוא יוקיים את חושקו ואשר
 לא שת לבו אל דברייהם הוא עובר
 כולם, כמו שאמר ר' יהושע בן לוי
 שהחזיק שם רע הוא עובר על חמשה
 חומשי תורה, כי המורע ומזלזל שם
 רע

Proinde patet, qui aures præbet ut audiat
 talia quæque, quæ in illis libris, illum im-
 plere quoque illos, qui vero non advertit
 animum ad verba illorum, transgredi omnes
 illos, pro effato R. Jehoschua ben Levi,
quod diffamator transgrediaur omnes quin-
que libros legis: cum leprosus &
contumeliosus, sono he-
 braico

רע הם לשונות קרוצים וכאלו הם
 ארזים לומר שהמליץ גם רע ראוי
 לו להיות מזרע ומשוקן ומתעב בעיני
 אלהים ואדם להחליטו הדבור שנתן
 לו להפיק בו מרגלויות בעיניו
 שכליים ומדותיים כמו שאמר בשפתי
 נכון תחלץ חכמה שפתי חכמים יורו
 דעת לב חכם שכל פיהו מפרי אש
 ישבע טוב שפתי לדיק ירעו רבים
 ככלי משתית לכפך ולכלות הנשים
 אלו כל הקרם הקרם כמו שאמר
 בפה חנק שחית רעהו והוא עמו לא
 יכל יידו כמו שאמר פי כסיל
 מחתה לו כי הוא יפול לסנתה
 במהירות כל יקום וכמו שאמר שמה
 עמוקה פי ורות זעום יי יפול גם
 כי הפה המשמש בעבודות ורות לה
 כאלו שלא כוונ במימותה היא שמה
 עמוקה מאד לא יפול בה רק אשר
 זעום יי ביום חרון אפי עליו להשמיך
 את לבו ולהכביד אזכור ולעור עיניו
 פן יראה בעיניו ובאזכור ישמע ולבנו
 יבין את כל דברי התוכחות הנאות
 על הדרך שזכרנו בחמשה חומשים גם
 בכתיבים גם בכתיבות גם בכתיבות
 הזמנים ושומע לענה יחלט מחמה.

braico sunt voces cognatae acsi essent ex-
 dem, (eleganti paranomasia) hoc scopo :
 contameliosum debere fieri leprosum, aver-
 sandum & abominandum, coram numine
 & homine ; dum mutaret margaritas in re-
 bus intellectualibus & moralibus, juxta illud
*Prov. 10, 13. In labiis prudentis invenies sa-
 pientiam, Prov. 15, 7. Labia sapientum spar-
 gunt scientiam. Prov. 16, 23. Animus sapiens
 instruit os ejus. Prov. 12, 14. Ex fructu oris
 quisque saturatur bono. Prov. 10, 21. Labia
 justii pascunt multos.* Sicut instrumentum
 perniciosum, quod diruat & consumat, qui-
 cunque ad illud accedunt propius, ita quis-
 quis inerat proximum, juxta illud, *Prov.
 11, 9. Ore hypocritae ledit proximum suum.*
 Neque ille evadit instrumentum illud noxi-
 um ; pro illo effato : *Prov. 18, 7. Os stulti
 perniciet sibi met ; quia ille cadit per illud
 in foveas, non proditurus, Pf. 140, 11. pro
 illo, Prov. 22, 14. Fossa profunda os profe-
 rens aliena, invisus deo incidit illuc. Quia
 os adhibitum utibus illi alienis, haud aliter
 acsi non essent intenti illo acta, est fovea
 profundissima, in quam non cadit, nisi cui
 infensus deus, pro ira sua adversus illum,
 ad aggravandum animum ejus, ad obturan-
 dum aures ejus, & excoecandum oculos e-
 jus, ne oculis videat & auribus audiat, &
 corde intelligat universa monita in lege ob-
 via, prout commemoravimus, in quinque
 libris Moisi, ut & prophetis & hagiogra-
 phis, etiam temporis fati. Qui vero con-
 silium audit, evadit inde.*

ואולם תורת המצוה ביום שרתו
 ממונו ובעת באו להחיות את נפשו
 התבאר מתוך המעשה שהכיריו ח"ו
 במאמר שזכרנו בראשונה אמרו כי
 היה רובל אחד חכם הולך ומכרו
 בעיריות

Forte lex leprosi die mundationis ejus a
 labe sua, & dum venit ut resuscitet animam
 suam, illustratur exemplo ; cujus memine-
 runt majores nostri b. m. in historia, in ex-
 ordio a nobis memorata. Fertur extitisse
 pharisaicopolam sapiens, per oppida com-
 means

בעיירות מאן בעי למוצן סס חיים*
 וכבר נמלא לו חסד ומדולי חסמי
 התלמוד כדאיתא פקחא קמח ד' עא
 מכרו ר' אלכסנדרו מאן בעי חיי
 מאן בעי חיי חזש עליה כולי עלמא*
 אחר מי האש החפן חיים ארבע
 ימים לראות טוב כבוד לאוכף מרע
 וגו' ואולי הוא הוא* ואך שיהיה מזה
 הכה הוא גלה גדול חכמתו ורזותו
 בשלשה דברים אשר אליהם יתחלק
 מאמרו האחד נורך ההכרה ומורתו
 עליה בעיירות על דרך הפרכוס
 והשני בנוסח הכרוה אשר יחלק על
 שים האחד בתוך הדבר המבוקש
 והשני בהוראת דרך המבוא אליו
 שכל אחד משלשה חלה הם עניינים
 מעולים ודברים עתיקים בלי ספק*

means & nuncios : *quis cupit emere dra-
 ma vita? Cui pharmacopolee similis, inter
 magnos sapientes talmudis, ut habetur cap.
 primo Avoda sara, fol. 19. c. 2. exclamans
 R. Alexander : quis cupit vitam? quis cu-
 pit vitam? Exposcebant illud omnes. Re-
 spondit (ex Pf. 34, 13. 14.) quis ille qui cupit
 vitam, desiderat annos ut videat bonum?
 inhibe linguam tuam a malo &c. Fortas-
 sis est idem ille. Quisquis vero illorum fue-
 rit, magnam ille suam detexit sapientiam &
 peritiam in tribus momentis quæ in sermo-
 ne ejus habentur; primum est necessitas de-
 nunciationis & circuitionis per oppida, ad
 publicandum: secundum, argumentum de-
 nunciatum; quod geminum; primum de-
 terminando rem quaesitam; secundum, o-
 stendendo viameo perveniendi. Quæ sin-
 gula tria sunt sublimia, & citra controver-
 siam optima.*

וזה כי הראשון והוא הנוגעת הכרוה
 על זה האופן מהורוה והפרכוס
 באזני עם הארץ לאמר הכה הוא
 למד דעת אמתי מאד והוא שזאת
 הדרך המביאה אל אלו החיים אמתיים
 כעלמה מכלל האדם ומציאותה קשה
 להם עד שכבר כאברה מהם כמו
 שאמר המזורר ודרך רשעים תאבד
 כן יאסף ותאבדו דרך ועל כן זריכה
 הכרה והשגת בעלים והנה היה
 קושי מציאותה מפני שקרה בהשגה
 אליה הפך דרכי כל הארץ וזה כי דרכי
 הארץ הדנים בקיעים בהם לפי שהם
 מכירים ויודעים העיר הריא או המדינה
 או ההר או המדבר אשר הדברים
 הולכים אליה ואש בער לא ידע או
 לא נסה ללכת אין לו אלא לבטות
 אחרי רבים וכמו שאמר אם לא
 תדעי

*Primum est solennis denunciatio, ut ex-
 citetur & pronunciet publice populus: ille
 docet cognitionem verissimam. Idque ideo,
 quod hec via, quæ ducit ad vitam illam
 veram, latet plebem, & difficulter inveni-
 tur ab illis, ut illis plane sit subtracta, prout
 dicit Psalmista Pf. 1, 6. Via impiorum perit;
 Pf. 2, 12. Ne irascatur & pereatis in via.
 Propterea opus denunciatione & invitatio-
 ne eorum qui habent. Difficultas adipi-
 scendi illam oriunda ex eo, quod constat
 redintegratione, pro aditu ad illam, con-
 tra mores vulgi. Siquidem rebus civilibus
 affueti plerique, cum isti probe norint ur-
 bem, regionem, montem, desertum,
 de quibus agitur; vir brutus non
 novit illa, neque illuc tendit, adeoque non
 potest non sequi turbam; prout dicitur
 Cantic. 1, 8. Si non nosti, pulchra femina-
 rum, prodi ad vestigia gregis & pasce
 agnos tuos apud caulas pastorum. Pro-
 pheta*

D

תדעי לך היפה נעשם לזו לך בעקבו
האז ורעי את גדויתך על משכנש
הרועים והנכני אמה עמדו על
הדרכים וראו ואלו לתיבות עולם
אינם דרך החיים האמתיים הוא
הפסך כי היוקום או הגבול המיוחד
אשר הוא נסומו הוא נסתר ומוכסס
מהרבים ואינו ידוע פי אם ליתדי
נבלה והם מועטים ופ"כ חייב כי
בדרך המביא אליו לא עתה רבים
יבכו וגם ההולך אחריהם לא יושע
אדרבא הדרך הסוללה לרבים היא מאד
ותוכנת וכל נביא לא ישיגו ארצות
חיים לא נענם ולא נמקרה כמו
אמר הנביא על כלל העם דרך
שלום לא ידעו ואין משפט במעלותם
כתיבותיהם עקשו להם כל הדורך בה
לא ידע שלום אמר כי הדרך המביא
אל השלום האמיתי שעליו כאמר יבא
שלום יבאו על משכנותם הולך ככותו
ואתה תבא אל אבותיך בשלום הכה
הם לא ידעו וזה אין המשפט
לבכת במעלותם

ואם תאמר כבר יתראה תועלת
בהמשך אחריהם והוא כי כאשר
ידעו מדרכם הרע כבר יהיה טעותם
השגה אל הדרך הטוב לזה אמר
אף על פי שתיבותיהם עקשו להם
ויבכו בדרך נאורו דרך לא ידע שלום
כל הדורך נאורו דרך לא ידע שלום
לפי שהיתה דרכם עקש וחלקקות
בתוך יודבר גדול ונורא ומקפה מזה
כחם עקש ועקרב ומקפה מזה ועונות
אריות וגם הררי נמרים והטועה מן
הפחד ופול אל הפסת והנמלט משיניהם
לא ימלט מן הפסילה אל אחד הנורות
אשר

pheta quoque dicit, *Jer. 6, 16. Constitute ad vias & circumspicite, & quaerite semitas communes.* Sed *via verae vitae* est contraria: quia locus aut terminus proprius, qui in fine ejus, fugit & latet populum, neque constat nisi uni alterique peculiariter, quorum pauci. Unde sequitur quod viam, quae ducit eo, non multi capiant, & qui illos sequatur, non fervetur; siquidem *via populo trita periculi est plenissima*, & illam sectantes non consequuntur semitas vitae, neque quoad substantiam, neque quoad accidens: sicut propheta de communi plebe pronunciat, *Ef. 59, 8. Viam pacis ignorant neque relictio est in orbitis eorum, vestigia eorum perversa sunt apud illos; quisquis incedit in illa nescit pacem.* Dicit, quod viam, quae ducat ad veram pacem, de qua pronuncietur. *Ef. 57, 2. Venit pax ut quiescant in cubilibus suis, quisquis incedit recte, tu venies ad majores tuos in pace;* illi non cognorint, neque adeo fas sit incidere in orbitis eorum.

Quod si dixeris, quod appareat usus, si quis sequatur illam, puta, quando fenserint ex viis suis damnum, jam tum fiat illorum *error restitutio in viam rectam*: horum spectat quod ait: *Ef. 59, 4. Quamvis semite eorum agnoscantur perversa apud illos, tamen alia incidunt via, quam ad quam respiciant.* Quicumque in tali via incedit, non cupit pacem, quia *via illorum est caligo, Pf. 35, 6. & lubricitates in deserto magno & tremendo*; hinc serpens volans & scorpio, illinc lustra leonum, & antra pardorum, ut qui evadat pavorem, incidunt in foveam, & si evadat ambo illa, non evadat a lapsu in aliquem puteorum, qui in deserto.

אשר נמדבר כי באמת כך הוא ענין
 רדפי חיים המדומים המנומס כי
 הם והטעיה מהם הכל בני זמנו
 שאמר החכם אל ישט אל דרכיה לנך
 ואל תתע בנתיבותיה יורה כי הדרך
 המיוחד אליה והטעיה ממנו הכל
 רע ומסוכן ולזה אין להמשך אחריהם
 כלל כלל ולזה היה מדרך החסידים
 השלמים ותכמי החקירה לדרוש ולתור
 תמיד דרך יסכון אור

וכבר נשתבחו גדולי שמוי אמוני
 הדורות הראשנים כי מלאו הדרך
 ההוא נאמר ויתהלך חנוך את
 האלהים את האלהים התהלך נח
 איינס אברהם אבינו הוא אשה החל
 להזיח כרוו בעולם על פסומו
 והוא החל לבקל נתיב הישר האמיתי
 ושם דרך חיים לפני בני עולם
 דכתיב כי ידעתיו למען אשר יזוה
 את בניו ואת ביתו אחריו ושמו דרך
 " ונו' וזרעו זרע ברוכי " החבישים
 אל בור חסדו התמיד החקירה
 והפרכוס כמו שזכר מרנן יוחנן בן
 זכאי ותלמידיו אמר להם לאו וראו
 אינו היא דרך טובה שידבק בה האדם
 ונו' כי עם היות שהתורה האלהית
 בכללה ותלקיה היא עזמה הדרך
 הישר הנכון אל המנוקש וכמו שאמר
 מורה יחזקיה דרך דכתיב והודעת
 להם את הדרך לכו בה הכוונה
 בהם ליימו בנין או ליימוס מעשטים
 כמו שעזר הכביאים באופן יגיע
 תועלתו נקל לנבוכים וכל אחד
 יזין דרך לעצמו וזאת היתה באמת
 כוונת הרובל הזה החכם שהזכיר
 כרוו זה להשיג התפנים בדרך
 ההלכה

to. Nam revera ita se habet res eorum qui
sectantur vitam imaginariam perverſam;
 quia illa & difceſſus ab illa, utraque ejusdem
 generis, prout dixit ſapiens, Prov. 7, 25.
*Ne declinet in vias ejus animus tuus, neque
 oberres in orbitis ejus.* Docet, quod via
 illi propria, & difceſſus ab illa, penitus ſit
 malum & periculoſum; ut nefas ſit illa ſe-
 qui ullo modo. Unde mos probis, integris,
 & ſcrutaminis peritis, quaerere & perveſti-
 gare ſemper *viam, in qua exiſtat lumen.*

Celebrati jam olim magni, integri, fidei
 avitæ veteres, quod invenerint viam iſtam;
 prout dicitur, *Gen. 5, 22. Ambulabat Chanoch
 cum numine: Gen. 6, 9. Cum numine ambu-
 lavit Noa.* Ceterum Abraham pater no-
 ſter *incepit proferre nuncium per orbem,*
 publicatione: ille incepit eruderare viam in-
 tegræ, & exhibuit viam vitæ venientibus
 in orbem; prout ſcriptum: *Gen. 18, 19. No-
 vi de eo quod præcepturus ſit filiis ſuis &
 domui ſuæ poſt ſe, ut ſervent viam dei &c.*
 Semen ejus, ſemen benedictorum dei, qui
 reſpexerunt ad dominum formatorem ejus,
 continuarunt ſcrutamen & publicationem.
 Sicut memoratur de *Rabban Jochanan ben
 Saccai & diſcipulis ejus.* Dixit illis: *ite &
 circumſpiciſte quæ ſit via bona, cui inſiſtat
 homo, &c.* Quamvis enim lex divina, in
 toto & in paribus ſuis, ſit ipſamet via re-
 cta, & ſufficiens pro quaſito; quemadmo-
 dum & dicunt: *lex vocatur via,* juxta il-
 lud: *Exod. 18, 20. Indicaſti illis viam quam
 ineamt:* ſcopus tamen eſt illorum, *designare
 illam ſigno* aut ſignis pauculis, exemplo pro-
 phetarum, ut uſus ejus commode peringat
 ad hæſitantes. Quisque etiam designavit
 viam pro ſemet. Et hic quidem vere fuit
 ſcopus pharmacopolæ hujus ſapientis, quan-
 do protulit denunciationem illam, ad du-
 cendum cupidos in viam proſperitatis, ad
 ab-

ההשקפה להרחיקם מהדרך השלילה
והכנסתם לרבים שחיים קרואים מתיים
הוא ענין הראשון ומכוננתו

אמנם הענין השני הוא גם כן
כסדר מאד והוא נתואר הדבר ההוא
המנוקש בשם חיים פתח באומרו
בדברי הכרוז חזן בעי חיי או חזן
בעי לחונן שם חיים? כי השלילה
עלה להורות כי הדבר ההוא המושג
ע"י השכל ההוא אשר נדו הוא מהראשון
שיחלט עליו שם חיים באמת ולא
בזולת ויכול שאר מיני החיים
שהאנשים רודפים אחריהם כי הנה
החיים האמתיים האלו דרך אחד
להם ומשפט אחד ישר ומוביל לא
ישתנה כשנוי דעות האנשים ולא
יתחלף לתורכם כמו שהוא ענין החיים
המדומים המשתנים לחיים מתיים
שונים כל אחד לבי ומשנתו ודמיונו
כמו שכתב החכם פרוק' מהראשון
בספר המדות*

אמר התענוג אמנם הוא לבעלי
חיים כי כ"א הוא תענוג הדבר אשר
אהב באמורד הסוס לאוהב הסוס
והתולת לאוהב התולת וכן
המשפט לאוהב המשפט ועל כן
התענוגים יתחלפו ברבים בזה אחד
ובזה אחד כי אינם טבעיים* אומנם
לאוהבי הטוב הם התענוגים אשר הם
תענוגים בטבע כי הם לפי הפעולות
המעלה הנה באר שהחיים האמתיים
והמעולים לא יתכן בהם הרבוי לט
תלושי האנשים ודמיונם*

ועל הכתיבה הזאת אמר משה עליו
השלום ונקרת בקיים ליוען תקייה
אתה

abstrahendum illos a via trita & vulgo cal-
cata, qua vivi appellantur mortui. Et hoc
est *primum momentum* scopi ejus (pharma-
copolae Sepphorensis.)

Porro argumentum secundum aequae no-
bile est, de *charactere rei quaesita*, nomine
vita, absolute; dum ait in denunciatione:
Quis cupit vitam? aut, *quis cupit emere*
aroma vitae? quia praecclare instituit demon-
strare, quod *rei illi, quae intellectu fit com-*
prehendenda, de qua agat, vere debeatur no-
men *vita*, nec alii, ex omni genere *vita*,
quam vulgo sectentur. Siquidem *vita illa*
vera ejusdem semper conditionis & indolis
est, recta & determinata, nec mutatur, ut
mutantur opiniones hominum, nec flectitur
ut istae flectuntur, qualis est *vita imaginativa*,
quae mutatur in vitam ex *vita diversa*, pro
cujusque cogitatione ac imaginatione, prout
feribit *sapiens* (Aristoteles) *capite septimo li-*
bri primi moralium.

Dicit, (Aristoteles) *Voluptas omnino est*
animalium, quia illud cuilibet fit voluptas
quod amat; velut si dixeris, equus aman-
ti equum, spes speranti, jus amanti jus.
Unde voluptates diverse sunt communiter,
huic haec, illi ista, quia non sunt naturales.
Sed amantibus bonum sunt voluptates, quae
tales sunt per naturam, quia ille sunt iuxta
operationes virtutis. Docet, quod in ve-
ra & digna vita non possit esse differentia,
pro varietate hominum, & imaginatione
eorum.

De hoc argumento dicit *Moses b. m.*
Deut. 30. v. 19. Elige vitam, ut vivas tu &
fili

אתה וזכך* וכל אשר לך תבחר
 מונו הקיים אשר בנקירת האדם*
 אותם הקיים תחיה בהם בחיות ולא
 אותם שאמרו עליהם ואם יהיה ימות*
 כי אותם מיני הקיים המדומים כולף
 על מהם אינם חיים על דרך האמת
 הנה הרודפים אחריהם ככונה בהם
 מוחלתם ואבדה תקומם ועלה ביהם
 בהשתדלותם הפך כוונתם כמו שאמר
 זה הלל הזקן בפרק ב' מאבות* הוא היה
 אומר מרבה נזר מרבה רוח, מרבה
 נכסים מרבה דאנה מרבה נשים מרבה
 כספים, מרבה עבדים מרבה גול, מרבה
 תורה מרבה חיים, מרבה שביע מרבה
 תכונה מרבה עזה מרבה תבונה מרבה
 דקה מרבה שלום, קנה שם טוב
 קנה לעצמו, קנה לו דברי תורה קנה
 לו חיי לעולם הבא* כי הנה בזה
 דבר על מיני הקיים המדומים היותר
 מפורסמים שדברו בהם בנספרי התקירה
 ואמר כי הרודף חיי התאנות להבריאו
 ולהשיג עזים ולהאריך את קצם כי
 הם רואים שזה חלקם מכל עמלם
 הנה לא יועילו בחריפותם רק להרבות
 רמה וניחא וכמה זיהא במשמיהם
 למחר בחייתתם יום יאכלם עש ורקב
 ויחקס רוח ויאכלו וייתרו*

גם הרודפים אחרי העושר לאזור
 הק שומר להם לכל אשר יתפנו בו
 כי נחרו בזה לשכן בטח בהמלך
 להם כל אשר יערכו לחייהם, כי
 במלוי כרסם לתמם נתן מימיהם
 כאמרים אלוהות תבואות ימות ושמים
 וכל פרי מגדים* והנה כשתשכל
 בהשתדלותם תמלא שהם היתרו
 מעליהם דאנה אמת, והוא לער
 הפרנסה

fili tui. Pro omnibus quæ tua sunt elige
 vitam, quæ sita est in electione hominis.
 Ista vita vere vives, non illa de qua ajunt,
 si vixerit morietur. Nam quod ad species
 vitæ imaginativæ; sequitur, cum non sint
 revera vita, quod sectantes illa fallan-
 tur spe sua & pereat expectatio eorum &
 eveniat illis, pro sua contentione, con-
 tra intentionem eorum. Quod monuit
*Hillel senior cap. 2. Abot; qui dixit: Qui
 auget carnem auget vermem, augets opes au-
 get curam, augets uxores auget fascina,
 augets servos auget rapinam, augets le-
 gem auget vitam, augets studia auget sa-
 pientiam, augets elemosynam auget pa-
 cem; qui comparat bonum nomen, sibi ac-
 quirat; qui sibi acquirit verba legis, sibi
 acquirit vitam sæculi futuri.* Sane hac in
 re de speciebus vitæ imaginativæ magis com-
 munibus, de quibus differunt libri philoso-
 phici, dicendum; *qui sectantur vitam con-
 cupiscentiæ,* ut se oblitent & pinguefaci-
 ant suumque finem prorogent, cum obser-
 vent quod hæc sit fors eorum ex omni la-
 bore eorum, *illi nihil proficiunt sua con-
 tentione,* nisi ut augeant vermem, ulcus,
 & multam forditiem, in pinquedine sita, &
 ut promoveant mortis suæ tempus, quo con-
 sumat eos tinea & teredo, ut dulcescat illis
 vermis, quæ comedant superflua.

Pariter qui sectantur *divitias,* ad conva-
 sandum opes in quoscunque usus suos, quo
 quietem sibi parent, dum illis sit in promptu
 quo indigeant ad vitam suam; dum ad ex-
 pletionem ventris sui panis existat, aqua eo-
 rum perennis, apparatus frumenti, vini,
 olei, & cujuscunque insignis fructus. Quan-
 do inspexeris studium eorum, deprehendes,
 quod, *a se averterint curam unam,* quæ est
 anxia sustentatio, *sed contraxerint sibi cu-
 ras*

הפרכסה וגרומו לעלמם דלגות הרבה
 דלגת הקבץ דלגת השמירה כי רבה
 היא והם הלכים בטכנה כי הרבה
 מהלכטים מתלוים אליהם כאשר יתלו
 האגנים אל הגאץ ולזה כתב החכם
 שהעשירים לריבים אל האוהבים
 מולתם וכמה עלילות מתרגשות
 האשירים היושבים תחת אדונים קשים
 בעיני חיובל עם כנות? והדאגה
 הגדולה כי ימות בנא יומו ואין תד
 תעמו ביום והמלא לו יעזבו בעל
 כרחו ומאומה לא ישא בעמלו ואין
 בו קורת רוח במה שירשנו בנו או
 הנא מחקי' כמו שאמר החכם על זה
 הענין עלמו ושכחתי אני את כל עמלי
 שאכי עמל תחת השמש שאינניו לאדם
 שיבא אחרי' הוי מרבה ככמים מרבה

ras multas, curam collectionis, curam con-
servationis, quæ magna est; qui semper in
periculo versantur, cum multi pradones il-
lis immincant, ut lupi inhiant gregi. Qua-
re scribit sapiens, quod divites indigeant
amicis. Quantis enim negotiis implicantur
divites, qui sedent sub dominis asperis? qua-
lis erat Jeshabel erga Nabot. Est & inter cu-
ras magna, quod moriatur, suo impenden-
te tempore, quando nec dimidium suæ cu-
piditatis obtinuit, & quod habet deserit il-
lum invitum, ut nihil quicquam absorbet
sui laboris; & inquietus est, quod occupat-
urus sit illud filius ejus aut qui ab illo de-
pendeat; prout sapiens de eadem hac re
differit: Eccles. 2, 19. Odi omnem laborem
meum, quem suscepi sub sole, quem linquam
homini successuro. Heu, convassans opes
cumulat curam.

לאנה.

גם אשר ירדפו חיי הערכות והעשוע
 בתענוגי בני אדם לנאח עלמות
 ויקחו להם נשים יפות ובריאות מכל
 אשר יחזרו וכונתם לדיות הקדור
 והסלסול וקדקדוק הליכותם ופסיותם
 הכל בחדר ובמקל כמו שהוא מפורסם
 למבקשי אהבים והנה תמלא שהגשים
 הרבות הן יעללו את דעתו ויפסירו
 את שכלו בהרבות כשפים להבט דעתו
 ואהבתו אליהם ואני אומר שאין
 הכשפים זולתם כי העסק עמהם
 ורוב חפצו להפיק רוכל, זו תבקש
 דבר זה וזו זולתו וזאת לא זה ולא
 אותי ועם זה יהיה משוגע מרדף
 עיניו ומשמע אוניו, ואין ספק גדול
 מזה והנה יבא לו הפך כונתו.

Similiter, qui sectantur vitam *voluptatis*
& delectationis in deliciis humanis; ad sol-
licitandum puellas, qui ducant uxores pul-
chras & succulentas, undecunque libeat.
Quorum scopus, vivere vitam honorificam
& splendidam; quorum accuratus sit gres-
sus & passus, iusto ordine; uti manifestum
in illis qui sectantur amores. Deprehendes
autem, quod feminae illæ multæ confundant
animum ejus, & corrumpant ejus mentem,
multitudine fascinorum, ut flectant animum
& amorem ejus ad se. Mea quidem sen-
tentia non sunt fascino supra illa; siquidem
hoc unum est negotium, & maximum ejus
desiderium implere voluntatem illarum.
Hæc querit hoc, illa illud, ista neque hoc
neque illud. Atque ita ille mente turbatus,
videns & audiens illa. Neque fascinum ul-
lum majus est. Hoc contra intentionem
ejus evenit.

ני

Sic

וכן המעשים חיי הכבוד לקנות
 עבדים ושפחות יעשו מלאכתו כדי
 לא לעשות על ידי אשתו ובניו כי
 יקרה כשם בניו והנה שלא ילאו
 מדלתי ביתם כדי שלא יתכולו בניו
 רואים הנה השתדלות הזה מביא
 שמה ודנה רעה על ביתו כי יעובד
 השפחות להיות פרוכות ופרימות
 יספיק להם וכל אשר אתם בניו
 והנה לו כלימות עולם וכן העבדים
 דוגש האדם אותם לעשות לו שם שהוא
 רודה על כמה עבדים כי ילא שם
 לשבח ותהלה והיה להם להפך כי
 כרובם כן יורסו לחטא בגוול וחמום
 האנשים את האנשים ומרבים שר ושבר
 בגבולם ולוקח שמו קללה בניו
 לאמר הראייתם השערץ אשר אסף
 אליו אנשים רקים ופחוסים ללשעש
 הבריות יקבחו לאדם ושם רעים
 ירקבו הנה שגאר שכל אלה הם
 עניינם ודרכים לא יחיו בהם על
 דרך האמת ושלא עליהם ידך ובחירת
 בחיים למען תחיה אמנם החיים
 האמתיים הם אשר ישגו בהם כל אלו
 העניינים על הנד היותר משונה
 שאינם יבגוד הענין הראשון אחר
 חרבה תורה מרבה חיים כי הוא המאכל
 אשר הוא חזון הכסף באמת אשר תאכל
 ויתיה בו וכמו שאמר שמוע שמוע אלו
 ואכלו טוב ותקענו בדרך כפשיכם הטו
 אוננים לבו אלו שמוע ותחי כפשיכם
 וכבוד הכת השני אחר חרבה יביא
 חרבה חמה כי החכמה מה שחכיר
 הראגה מהעסקים אחרי ההתלמות
 המדומות והיא מה שהעריכה האדם
 מכל כלי חמה ולא יעור בשמירתה
 כי

Sic etiam qui affectant vitam gloriae
 comparando seruos & ancillas, qui efficiant
 negotia ejus, ne opus sit conficere illa per
 uxorem & filios; quia nimis cara illi uxore,
 qui nolit illas domo egredi, ne inquinent
 se coram aliis. Hoc propositum infert
 ignominiam & diffamationem domui
 ejus; cum natura ancille sint lascivæ, quarum
 protervia parat illis & omnibus domesticis
 & familiaribus ejus dedecora perpetua.
 Par ratio fervorum, quos quis querit fastus
 gratia, quasi multis imperet servis, ut fama
 splendescat. Quibus contrarium evenit.
 Quanto plures, tanto nequiores, raptu
 & pugna mutua qui perniciem & damna
 cumulant in rebus herorum. Unde
 fama ejus contrahit maculam in populo,
 dicente: vidistisne improbum, ferocem, qui
 sibi adunavit homines frivolos & leves, ad
 diripiendum extraneos? Execretur eum populus,
 & nomen impiorum marcescat.
 Quo pacto indicat Hillel, quod omnes illares
 & vix vitam revera non conferant, &
 quod ad illa non pertineat illud: Deut. 30, 19.
Elige vitam ut vivas; sed vita vera sit, qua
 obtineantur omnia illa modo honestiore, ut
 cupiunt. Respectu igitur *primi argumenti*
 dixit Hillel: *augens legem auget vitam*;
 quia hic cibus est verum alimentum animæ
 quo fruatur eoque vivat; prout dicitur:
*Ej. 59, 2. Audite me & comedite bonum, &
 delectetur cum voluptate anima vestra; advertite
 curas vestras & venite ad me, audite,
 ut vivat anima vestra.*

Quod ad classẽm secundam dicit Hillel:
Qui auget disciplinam auget sapientiam.
 Nam sapientia aufert curam negotiorum
 pro felicitate imaginaria. Illa facit hominem
 præstantiorem omni suppellectili amœna,
 nec est anxius de illa conservanda, quæ
 non

כי אי אפשר לטעם מהמו' והכרת פני
 החכם עתה בו שאינו דואג על דבר
 כמו שאמר חכמת אדם תאיר פניו
 הסך קיי הדאגה המשחירים פני
 הדואגים' ועל הכת השלישית אמר
 מרבה עצה מרבה תבונה ועל הרבועית
 מרבה נדקה מרבה שלום והן מנוארות
 מעצמן' אמנם לפי כת החמישית אמר
 קנה שם טוב קנה לעצמו' כי הוא
 באמת קונה בזה השם הטוב אשר כשרו
 שהוא הטוב העצמי ומיוחד כמו שאמר
 טוב שם משמן טוב וכתתי להם בבית
 ובחומותי יד ושם טוב ומכים ונולא כמו
 הראשונים שהם מוכונים לדבר בלתי
 עצמי' ואכשים כאלה הם אשר ילא
 טבעם בעולם וזכרם לא יבוק מורעם'
 וכוף דבר קונה לו דברי תורה קנה לו
 קיי העולם הבא שהוא דבר מעולה
 וכבוד' לא ייורו מלאותו שום אחד
 מהכתות הנזכרות' כי על כן היתה
 מוכעת אללם השגתו.

non potest tolli ab eo. Et serena frons fa-
 pientis testimonium fert de eo, quod non
 fit sollicitus de quoquam; pro illo effato:
 Eccl. 8, 1. *Sapientia hominis illustrat faciem
 ejus*; contra vitam curarum, quæ obfuran-
 rant faciem anxiorum. De *tertia* classe dicit
 Hillel: *Qui auget consilium, auget prudentiam.*
 Et de *quarta*: *Qui auget elemosinam, auget pacem.* Quæ sunt per se plana. Ceterum de
 classe *quinta* dicit: *Qui comparat nonem bonum, comparat sibi.* Ille namque eo ipso
 acquirit bonam famam, quam æstimant pro
 bono solido genuino; pro illo effato: Eccl. 7, 1.
Melior est fama bona oleo bono; & Et. 56, 5.
*Dabo illis in domo mea & intra muros meos
 locum & nomen bonum præ filiis &c.* Non
 pro prioribus, quæ respiciunt rem haud so-
 lidam. Homines tales sunt, quorum indo-
 les prodit in mundum & memoria eorum
 non recedit a semine eorum. Summa, qui
 sibi comparat verba legis, comparat sibi vi-
 tam seculi futuri; quod est sublime & no-
 bile. Non indicant acquisitionem ejus vel
 una ex classibus memoratis, siquidem illis
 negata est comprehensio ejus.

והנה שכתבאר היטב טעם ונחתת בתיים
 למען תחיה אשר לכל זה כוון החכם
 הרובל באומרו מאן בעי למוזן חיים
 בתם? כי החיים אשר יאמרו בתם
 הם האמתיים ונולתם יקראו בשם
 לוי' כאמרו קיי הכבוד ובכלל כל
 חיים המדומים' והנה המון העם
 שטבורים על מיני החיים המדומים
 היה מכרו קהלו ועמדו על כפסם
 כפי תשוקתם עליהם' אמנם הרובל
 החכם שהיתה כוונתו להכניסם
 בגריהם ואייתת כדריהם אשר הם
 תורה לו לפי מהגהם השיב להם הענין
 השלישי אשר אמרנו כי הוא ודאי עקר
 כוונתו

Atque ita satis clare explicatus est sensus
 illius loci; Deut. 30, 19. *Elige vitam ut vi-
 vas.* Ad quæ omnia respexit *pharmacopo-
 las sapiens*, dicens; *Quis cupit emere vi-
 tam, absolute ita dictam?* quia vita, quæ
 dicitur absolute, est vera, reliqua vero ap-
 pellatur cum adjecto; ut si dicas, *vita glo-
 riosa*, ut in genere omnis vita imaginaria.
 Communis autem populus, qui persuasus
 erat, quod de speciebus vitæ plebejæ decla-
 maret, confluit, suæ spei intentus pro cu-
 piditate sua erga illam. Sed *pharmacopola*
 sapiens, cujus scopus erat, deducere illos in
 foedus ipsorum & verâ ipsorum vota, extra
 quod illi positum, pro more suo, restituit illis
rem tertiam, quam diximus. Hic enim
 ma-

כוונתו בכרונו הוא להראות הדרך
המביא אל אלו החיים האמיתיים אשר
בעלם מעיני הכל שאליו היתה
כוונתו ראשונה בתועלת ההשגה
המיוחדת מהדרוש אשר לפנינו כמו
שאמרנו ראשונה שזהו המלב
הראוי והנאות לשאוב ודבורו הגה
הוא בלתי שומר תמונתו לזה זכר להם
זה הענין המיוחד ואמר כלו לשונך
מרע ושפתך מדבר זרמה ילנה אם
תרצו להכנס בגדר החיים המדברים
תשמרו לכם מהתיר לשוככם אל שום
רע מהרעות שזכרנו ושפתותיכם מדבר
און וזרמה כי אשר להם כן כבר
נתבאר שלא נקראו חיים כי אם בדרך
העברה כ"ג שהיו מדברים וכאשר
תוסיפו עוד לזהר במעשיכם לסור
מרע ועשות טוב ישלם לכם הכח
הדברי לגמרי

והנה כלל בעצתו זאת כל מה שעל
האדם לעשות אם מדבור ואם
ומחשבה ואם ממעשה אשר על כללן
אמר בסוף ובלבדך לעשותו

והנה בטוב ההקפה אלו שלשה
העניינים אשר הרכב החכם
בכרונו שלו הנה שכללם רבינו הקדוש
בראש הפרק השני באמרו אי זה היא
דרך הישרה שיבור לו האדם? כל
שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן
האדם וכו' כי בראשית דבריו אלה
נעשה רב לרובל כמה שהוא כיוון
להראות כמהו תועלת הכרונו וזכרו
אל הטעמים הנכבדים שאמרנו שהוא
ענין האדם

manifeste potissimus scopus ejus ista publi-
catione, qui monstraret viam, qua duceret
ad vitam veram, qua lateret omnes. Quor-
sum collimavimus a principio, pro usu emen-
dationis peculiari ex dissertatione presen-
te: sicut in principio monstravimus, quod,
qui destruat fundum, congruum est compe-
tentem linguæ suæ ac sermoni suo, non ser-
vet indolem suam. Quapropter inculcavit
illis rem propriam, dicens, ex Psalmo 34,
14. *Serva linguam tuam a malo, et labia
tua ne loquantur dolum.* Hoc sensu: si vo-
lueritis intrare septa vite sermocinantis, ca-
vete vobis, ne laxetis linguam vestram ad
ullum malum, quorum meminimus; & la-
bia vestra ne loquantur iniquitatem & frau-
dem. Quæ enim illis isto modo vita, jam
dictum quod appelletur vita improprie,
quanto minus dicenda loquens. Quando
ergo amplius observabitis opera vestra, re-
cedendo a malo & faciendo bonum, perfici-
cietur apud vos loquendi facultas plene.

Atque ita comprehendit suo hoc consilio
*quicquid competit homini facere, sive ser-
mone, sive cogitatione, sive opere.* De qui-
bus omnibus dicitur Deut. 30, 14. *Ore tuo,
& corde tuo, facere illud.*

Pro præclara consideratione trium illa-
rum rerum, quarum meminit pharmacopo-
la sapiens in sua declamatione, complecti-
tur illas Rabbenu haccadosch, in principio
capitis secundi Pirke Av. dicens: *Quæ est via
recta, quam eligit homo? Quicquid facien-
tem decorat, et alii in eo laudant &c.* In
principio suorum illorum verborum est ma-
gister pharmacopole, dum vult demonstra-
re, sicut iste, *usum denunciationis & neces-
sitate ejus ad præclaras illas res, de quibus
diximus. Atque hoc primum.*

אמנם הענין השני כוונתו באומר
 כל שהיו תפארת לעושה ותפארת לו
 מן האדם וזה שהדבור המצויק נרדק
 שיהיה מה שיתפאר בו האדם מזה
 שהוא אדם ונכניו אליו דרך כלל
 כמשפט לאזהבי הטובות אשר הם
 טובות בטבעי האל נופת הסוכר או
 הדבש שהוא מתוק לכל אדם לא כפתס
 והמלח שאם מתוק למרי כשם כאשר
 אמר החכם הסוס לאוהב הסוס
 וכדומה.

אמנם על הענין השלישי והוא
 הוראת הדרך המגיע אליהם אמר
 הו זכיר בתורה קלה כונתה תמורה
 שאין אותה יודע מתן שכן של מלות
 לעתיד לבא וכו' והכוננה שיהיה שכן
 המלות בעיניו גדול הערך לאין
 תכלית עד כי בהדומן לפניו המורה
 היותר קלה שאפשר לא ידעה אותה
 לקטנותה אבל יורו לעשותה כאלו
 באת לידו המורה היותר תמורה
 שבתורה והטעם לפי שאין אותה יודע
 מתן שכן של מלות וכו' יראה שאין
 המחשבה מקפת בשום דבר גדול שכן
 של מלות עד שבקטנה שבכולן יש
 ויש שכן הרבה לפעולתה.

והנה בהשגתו זאת אם שהתלין
 הדבור והרובל ודאי מהלך אחד להם
 כמו שהיה הענין בתמשה תלמידי רבי
 יוחנן בן זכאי זה אומר בבה וזה אומר
 בכה וכולם שנים אל מיקום אחד
 כמו שאמר להם רבם רואה אני את
 דברי ה' אלעזר מדבריסם שכלל
 דבריו דבריס'וה כי כאשר יש לו בן
 ודאי ישמור לכספו מאד פן יאבד
 מהשכר האור הנלתי כערך שום דבר
 וזהו

Secundum, quod intendit R. Jehuda, est, dum dicit: (Pirk. Av. c. 2. h. 1.) *Quod decori est illi, qui agit, & pro decore ejus estimant homines.* Puta, quod sermo desideratus necessario debeat esse aliquid, quod ornent hominem, quatenus est homo, & naturale illi in genere, more amantium bona quæ sunt bona per naturam. E. g. favus, faccarum, aut mel, quod dulce omnibus, non ut carbo aut sal, quod dulce amaris mente; prout dicit sapiens (Aristoteles,) *equus amanti equum, & similia.*

Ceterum de *tertio*, de *demonstratione viae*, ducentis ad illam vitam, dicit R. Jehuda, (Pirk. Av. cap. 2. hal. 1.) *Esse sollicitus circa præceptum leve aequè ac circa præceptum grave. Nec enim nostri dandum præmium præceptorum futuro seculo &c.* Vult, assilari debere præmium præceptorum inagni, in infinitum: ut, si incidat illi efficiendum præceptum admodum leve, quod forte non exequatur propter tenuitatem ejus, prope- ret illud efficere, haud aliter acsi sub manibus ejus esset gravissimum legis præceptum. Ratio, quia nescis dandum præmium præceptorum, &c. significat, nullam cogitationem posse comprehendere illo modo magnitudinem præmii præceptorum, cum in omnium minimo præcepto fit præmii plurimum pro opere tuo.

Etiamfi autem in hac instructione diver- sum R. Jehuda sermonis stilum referat, quam pharmacopola, plane idem scopus utrique. Sicuti res eadem erat cum quinque discipulis R. Jochanan ben Saccai: Hic enim hoc, alter alio modo efferebat, cum omnes eodem tenderent, pro effato doctoris eorum ad illos: *Capio verba Elafaris ex verbis vestris, cum in illius verbis sunt vestra.* Atqui, uti quis habet præmium ita cavet sibi sollicitissime, ne præmio privetur inæstimabili, & observat

lin-

ויהי כשאו מחטוף משפתו קטנה
ונדלה שהיא מזה קטנה עיני
ההמון גם לא יסור מבור מרע ועשה
טוב שהיא מזה חמורה.

אמנם כמה שמים הסתכל בשלשה
דברים ואין אתה בא לדי עבירה
דע מה למעלה מורך עין רואה
ואזון שומעת וכל מעשך בספר
כתבים תאר הדרך בעלמו בתוארים
עלמם שתארו הרובל והוא שמירת
הדבור והמעשה כי בזירו שם
אזון שומעת הרי הוא כזה בדבור
הרע הנשמע לאזן והרי כאן כלור
לשוכן מרע ועשין רואה ויהי מזה המעשה
הכרחי והרי כאן סור מרע ועשה
טוב כאשר אמרנו עם שהפליע
להחזיר שינויי שלב תפול השקמה
בכרחי ובשמע ההוא בשום זמן כי
הוא גמר הרוח ותשלמו.

linguam suam ne peccet labiis, parvum sit
aut magnum præceptum. Etiam si præcep-
tum parvum sit iudicio populi, non rece-
dit tamen a regula, Ps. 34, 14. *Recede a malo
& fac bonum*, quod est præceptum grave.

Atqui, dum claudit R. Jehuda: (Pirk. Av.
c. 2. h. 1.) *Observa tria momenta, neque pec-
cabis: memento, quod supra te sit oculus vi-
dens, & auris audiens, & quod omnia tua
facta sint scripta in libro*; determinat viam
ipsam eisdem characteribus, quibus determi-
naverat illam pharmacopola, nempe *cura
sermonis & operis*. Quando enim definit,
quod sit *auris audiens*, cavet de sermone
pravo, qui percipitur auribus. Atque ita
hic illud est: *Cave linguam tuam a malo:*
Oculo vidente monet de opere conspiciendo.
Atque ita hic iterum illud: *Recede a malo
& fac bonum*, ut diximus. Et singulare est
in monito, quod sit definitum, quod non
cadat oblivio in visum vel auditum illud ul-
lo tempore: illud enim absolvit admonitio-
nem & integritatem ejus.

והנה עם זה כתבארה היטב
כוונת זה הרובל החכם גם מנינו על
תוכן דבריו חזר ורע בתבני התלמוד
המפורסמים גם לתפארת תלינת
המלאתו ומלכו ראיו דוגמא בספרי
המסורים והתמידים והיא המלצה
בשלשה שפורה בספרי המשלים מחכם
אחד מחכמי הרופאים שכתב סודותיו
וחתם בחותמו כי המתיים והעשבים
הלוחמים כהרי יון היו מרפאים כל
חמלה ומחייק את המתיים וההספר ההוא
כתוב וחתום היה כיום בנגזו ויחזק
עליו כדלתות פתח וברחי ברזל ויהי
כן ימים רבים בשמור עד כי ארכו
השנים ונתפשו אולריו נבעו מלפניו
וימלכו הספר ההוא ופתח קותמו
וימלא

Atque ita clare explicatus est *scopus phar-
macopole sapientis*. Ostendimus etiam de
præstantia verborum ejus, consentientem ma-
gnum celebremque inter Talmudicos do-
ctorem R. Jehudam. Præterea pro ele-
gantia dictionis in proponendo, invenimus
exemplum in libris moralium præstantium.
Quæ propositio admirabilis est commemo-
rata in *libris symbolorum excellentis cujus-
dam medici*, qui arcana sua descripsit, suo-
que obsignavit sigillo, quod stirpes & her-
bæ, crescentes in montibus græciæ, omnem
finent morbum, & suscitent mortuos.
Qui liber scriptus & obsignatus, fuit recon-
ditus in penetralibus, quæ munita foribus æ-
neis & vechibus ferreis. Ubi diu asservatus;
multique transierunt anni, donec vestigaren-
tur thesauri ejus, & quærerentur recondita ab

ויחזק כתוב הסוד ההוא הכתוב
 והנפלא אשר כל שמעו תכלתה אזכור.
 ושמחו עמו שמחה גדולה כי החכם
 אשר כתבו איש אמונים היה בדורותיו
 ועולה לא נחלף בשפתיו והיו בעיניהם
 כמוזקי חיים נאקיים ושיומו מנחת
 פניהם לבא אל ההרים ההם בקיל
 ובפרשים ללקוט מלמחיהם ולרעות
 בעשניהם ולהביא לאזהניהם
 ולקרוביהם ולכל אשר ירבה במחיהם
 והנה כאשר באו אל הארץ ההיא
 ויחלצו את כל בליהם מכל ידן עש
 אשר שם ויבנו אותם זה עשר פעמים
 ולא נחלף בהם שום חועלת מאשר
 תבנו ויבא לבם ויחרדו איש אל אחיו
 לאמר מה זאת עשה לנו האיש החכם
 האמון רוח מוכסה דבר הלא התל
 בנו? עתה נשדוף את כל ספריו
 באש? עודם מדברים את הדברים
 האלה ויבא אחד מקטניהם ויאמר
 בלכה נא אל זקני הארץ הלזו ובספר
 להם את כל הקורות אותנו אולי
 ידעו את כוודו ויגידו לנו דבר ויעשו
 כן.

יהי כאשר שמעו זקני הארץ את
 דבריהם כן תמהו על שליהם ויאמרו
 להם אל נא אחי תרענו להבאיש דברי
 החכם ההוא ולבנות את ספריו כי כל
 דבריו האמת והצדק ואין החסרון
 רק בתוכנים כי לא על חיי הגופות
 דבר החכם תליה כי הם פגרים
 מתים וכתבו לארץ ולאכולה כי נכספו
 דבר החכם ועל החיים האמתיים
 אשר הם חיי הנפש המשכלת ותכלותיה
 וריוו לבם כי דברי החכמות בענייני
 העושים

illo. Dum invenerunt librum illum & aperue-
 runt sigilla ejus, tunc inventum est scriptum
 arcanum illud reconditum & excellens, ad
 cujus auditum tinnirent aures. De quo ga-
 visi gaudio ingenti: Sapiens quippe autor vir
 integerrimus suo fuerat aro, neque dolus
 in labiis ejus inventus. Erat itaque illorum
 judicio quasi vitam invenissent aeternam.
 Quare sibi proposuerunt, ad illos montes
 contendere catervatim, ad colligendum de
 stirpibus illorum, ad fruendum herbis illo-
 rum, & ad impertiendum amicis & pro-
 pinquis suis, & ut quisque majus illis pre-
 tium poneret. Quando ergo in terram il-
 lam venerunt omniaque sua impleverunt va-
 sa omnis generis herbis ibi existentibus, eas-
 que vel decem explorarunt vicibus, neque
 ex illis ullum fenserunt commodum, con-
 tra spem suam, animum abjecerunt, alter
 alterum confuse compellando: *quid nobis
 fecit vir ille sapiens, integer animo, teger-
 do rem? Annon illudit nobis! Comburemus
 ergo omnes illius libros.* Cum adhuc inter
 se de his sermocinarentur, prodiit quisquam
 ex antistitibus eorum, dicens: *Agite, eamus
 ad seniores illius regionis, quibus nostros
 referemus casus, forte arcanum ejus norunt,
 aperientque nobis rem.* Quod fecerunt.

Quando ergo perceperunt seniores illius
 regionis verba eorum, mirati sunt eorum
 judicium, dicentes: *Nolite, queso, amici,
 contumeliam dicere in verba viri illius &
 ignominia afficere ejus scripta. Omnia enim
 illius verba sunt vera & justa, neque defe-
 ctus est nisi in illis qui tentarunt. Non enim
 de vita corporum locutus est vir ille sapiens,
 absit, que sunt cadavera mortua, & con-
 duntur terra, ad corruptionem. Quin de
 anima ejus disserit vir sapiens, & de vita
 vera, que est vita anime intelligentis, &
 de morbis illius; aperuitque vobis, quod
 verba*

העיונים ובמדות הנמשאים לחכמי הארץ הזאת ולכפנים הם מחיות הנפשות האנושיות והם מרפאים כל נגע וכל מחלה אשר יולדו להם בעניינים השכליים והמעשיים כי אלו הם תרופות יקרות אין ערוך אליהם עם אותם אשר תשבתם ראשונה והנה האנשים האלה כשמצט שמו לבס וישמר ויגל מאד.

verba disciplinarum, in rebus contemplativis & moralibus, quae sunt penes sapientes hujus regionis jam pridem, vivificent animas humanas, quae sanent omnem imbecillitatem & omnem morbum, quae illis suboriantur in rebus intellectualibus & practi- cis. Illa sane sunt medicamenta pretiosa, supra comparationem illorum cum illis de quibus antea cogitastis. Viri proinde illi, cum audivissent, animum adverterunt, cum impenso gaudio.

ועתה ראה כי אלו הם דברי המשל הקדמוני באומרו והחכמה תחיה את בעליה גם מחזור שמו ותחי בפשט.

Attende jam, quod illic tendant *antiquae parabolae* verba, dicentis: *Sapientia vivificat Possessores suos. Verbum idem, Es. 55.3. Audite, ut vivat anima vestra.*

ומה כוללנו דברי הכולל החכם הזה אשר היה מביא בידו זה הסם הנפלא המחיה הנפשות ומסיר מהם כל נגע וכל מחלה וגם אימה כי מונע רעות רבות ולרות מן הגופים והמשמע לכל שכבר קדמו המזורר להנפיל הכרוח הזה עמו, אלא שלא שמו לבס מפני שלא היה כרוכל המחור בעיריות.

Quam elegantia sunt verba *pharmacopole* hujus sapientis! qui *sua manu obtulit hoc aroma admirabile*, vivificans animas, & auferens ab illis omnem infirmitatem & morbum. Certum etiam quod *rollat multa mala & molesta a corporibus*. Indicavit quoque omnibus, quod illi jam praevertit *psalmista*, qui eandem protulerit denunciationem: sed non adverterint, quod non existeret aliquis, ut hic *pharmacopola*, commens per vicos.

והנה רבי יבאי כשמוע הענין הנכבד הזה ידע כי לא דבר רק הוא כי הם דברים עמוקים ופי וכן חדש אמר, תא סליק להכא וזני לי כסנור שהיתה ענה עמוקה תועיל לחכמים ולשלימים להשלים עוד את ענינם א"ל לא את צריך ליה ולא דכוותך כי באות מה שאני מכריז הוא תועיל אל ההמון להנפילים מכלל מתים אז בלתי מדברים כאשר אומרנו אימם רבי יבאי אמר שהדבר הזה עמו היה מולא אותו ממה שאמר שלמה שמו

R. Jannai, praecleara hac re audita, intellexit, quod *haud inanis res* esset, sed *momenta antiqua ex ore senis recentis*. Dixit ergo ad *pharmacopolam*: *Age, veni huc, vende mihi*; utpote persuasus profundum esse consilium, proficuum sapientibus & exercitatis, qui semet perficerent: cui respondit *pharmacopola*: *Tu non indiges illo, nec tui similis*, siquidem vera id quod denuncio est emolumentum populi, ad liberandum illos ex genere mortuorum aut brutorum, prout diximus. At vero *R. Jannai* regessit, quod eandem rem deprehenderit apud *Salomonem*: *Prov. 21, 23. Qui obser- vat*

פיו ולשונו שומר מצוות כפשוטו אלף
 שהולך לפרש מצוות הכפש המ מות
 הכפשי ותחלוףיה כלומר שהומר
 פיו מרע ולשונו מדבר מרמה הוא
 לבדו אשר הוא חי וכדתי כפש והכלתי
 שומרם ח"ו לומר שהוא חולה אצל
 הוא חשוב כמות' וזהו מה שאמר כל
 ימי הייתי קורא מקרא זה ולא ידעתי
 היכן הוא הדבר פשוט וברור ונבלי
 פרוך שום ביאור עד שבא רובל זה
 ואמר מ' האיש ונ' כלור ולשוק מרע
 ונ' כי מתחלה למה שהיו הכתובים
 האלה האחד מדבר דרך כלל והשני
 כלפי הנמצא היה מפרש אותם כל
 אחד בפני עצמו כמובט הראשון לומר
 מדעו מ' הוא אשר יאמר עליו חסדי
 בקיים על דרך האמת הוא אזהב
 ימי החיים לקנות בהם הטוב האנושי
 בהקלט ולא האוהב טוב ההצלחות
 כדי להאריך ימיו בעולם הזה' ואחר
 זה הכס פניו אל הנמצא ואמר אם
 כן כלור לשוק מרע ונ' כור מרע
 ועשה טוב בקש שלום ורודפיהו' אמנם
 עכשיו ידע שבדני המשורר הם עצמם
 המצאת הכולל שהכתוב הראשון הוא
 קול קורא והבאים אחריו הם תשובת
 הבאים לשבור אוכל לנפשי' והוא
 פירוש כאה וזה בכתובים' ולפי
 שהכרוז הזה הוא עצמו תורת המצורע
 ביום שהרמו לזה כיום' לפיכך משה
 הזיכר את ישראל זאת תהיה תורת
 המצורע המזויז' עם רע.

vat os suum & linguam suam, munit adver-
sus angustias animam suam: de cetero neces-
se fit explicare quod angustia animae sint mor-
spiritualis, & morbi ejus; hoc sensu: Qui ser-
vat os suum a malo & linguam suam ne lo-
quatur fraudem, illum solum esse vivum, & a-
nima sanum: Qui vero non caveat illa, non a-
pus esse illum dicere agrum, sed habendum es-
se pro mortuo. Quorū Jannæus collimavit
his; Per totam vitam legi textum hunc Pr-
nec penetravi, unde esse res illa repetenda cla-
re explicata, absque ulteriori illustratione,
donec venit pharmacopola hic, ac monstravit
locum Pl. 34. Quis ille & c. Retine linguam tu-
am a malo & c. Nam ante omnia, quia verfu-
um illorum unus pronunciat in genere, alter
compellat praesentem, explicavit illos sigilla-
tim. Scopum primi esse mementote, quis ille
fit, de quo dicitur, quod amet vitam: quod il-
le vere amet dies vitae, ut comparat in illis-
bonum humanum absolute, non qui amet bo-
num prosperitatum, ut annos suos proro-
get in mundo hoc. Deiu vertere se Psalmit-
stam ad praesentem, dicendo: v. 14. Quod
si ita est, serva linguam tuam a malo & c.
Recede a malo & fac bonum, quare pacem
& sectare illam. Ita ergo agnovit Jannai
quod verba psalmistae illud ipsum sint, quod
protulit pharmacopola: dum primus versus
fit vox clamantis, & sequentes sint respon-
sio venientium ad emendum cibum pro ani-
mabus suis. Quae explicatio est scita & ele-
gans scripturae locorum. Quoniam ergo haec
declamatio est ipsamet lex leprosi die munda-
tionis suae, finit R. Jannai: ideo monuit Mose
Israelem: haec est lex leprosi המצורע h. e.
diffamatoris רע המצורע

וכבר היה הרובל הזה במדרגת
 הכותב המצורע, אשר על ידו נרפא
 הנגע וכתפסר המצורע, כמו שאמר
 הכתוב

Pharmacopola hic referebat conditionem
 sacerdotis mundantis, per quem sanata plaga
 (detractionis) & expiatus leprosus (detrac-
 ctator)

הכתוב ואת תורה המורש
 ביום עהרתו והונח אל הכהן ויאח
 הכהן חזן למחלתו המורה לדרוש
 ולבקר בפתיחות המורגלות בין מוכחי
 שם רע' וראה והנה כרפא נגע
 הרעפת מן הרעוב , וכבר הוא ראוי
 לקבל תוכחת מוכר , וזה הכהן ולקחו
 למטהר שתי נפירות חיות טהורות'
 כד"ר יורה דברי סימון' חלין
 נפירות קולבין' אמר הק' בה יא
 הקול ויפטר על הקול' והנה כדמו לו
 בזה כי האל יעלה נתן לו טפסו
 הלשון והדבור לפני עניינים האחד
 ללמוד בו תורה ומוכר והשני לעניינים
 ההכרחיים ומרכיב'

clator) sacro textu memorante, Lev. 14, 2.
*Hec esto lex leprosi die mundationis ejus:
 Quando ducendus est ad sacerdotem, tunc
 exeat sacerdos foras, intra septum ejus
 mundum, ad pervestigandum ineptias, usi-
 tatas inter detractores. Quando ergo lu-
 straverit, si sanata est plaga lepra in lepro-
 so (detractore,) qui jam paratus accipere
 correptionem, tunc mandet sacerdos, acci-
 pere pro mundando duos alites vivos mun-
 dos.* De quo pronunciavit R. Jehuda filius
 R. Simeon: *illi alites sunt streperi: dixit
 deus: veniat clamor & expiet clamorem,*
 (streperi volucres pro simbolo detractorum
 blaterantium.) Quo ipso indicatur quod
 deus dederit illi tinnitum linguæ & sermo-
 nis ex duabus rationibus: una ut *discat illo
 legem & disciplinam,* altera, *pro negotiis
 necessariis,* quibus indiget.

ושני המושגים האלו הם עהורים
 בלי ספק' כמו שאמר החכם' אלו היוכח
 נכסיו הנה תכענה תרתי פומי' חדש
 למילי באוריתא וחדא למילי דעלמא.
 והוא עמא אותם ממה שגבר בהם
 על הדרכים הנפסדים שזכרנו
 מהרכליות ופסור לשון הרע והברי
 הנאזה והזדון אשר שנו בהם גדולים
 וקטנים ואינם מנחמים בין הארז
 אשר בלבנתו והאזוב אשר יאח בקיר
 כי הכל נסקרים בלגונם בקפירה
 אחת' ולא כונה לקחת עמהם עץ
 ארז ושני תולעת ואזוב'

Qui duo sermonis usus sunt indubitato
*mundi: prout dicit sapiens: Si fuisset in
 Sinai, rogassetur duo labia, unum pro rebus
 legis, alterum pro rebus civilibus.*

וזהו לשונות את האחד, על דרך
 והיותר תחריס' ואמר שמשפחה
 על כלי חרש על מייס חיים' לרמוז
 אלו שגבר בהם אל כלי חרש עם
 היותו בטבעו מוקדור מייס חיים' ועל
 דרך

Sed ille (detractor) pollutit illa, dum ad-
 hibet ista ad usus futiles, de quibus dixi-
 mus, ex detractioe & contumelia, ex verbis
 arrogantia & fastus, quibus paria sunt magna
 & parva, dum non distinguunt inter cedrum
 Libani & hyssopum ad sepe: quia omnia
 illa sunt tineta per linguam ipsorum colore
 eodem. Quamobrem *justit deus accipere
 frondem cedri & sinopicum multum, &
 hyssopum.*

Porro *justit mactare alitum illorum unum
 (detractoris effigiem) ad ideam illius, i. Sam.
 15, 5. Reliquum devovero.* Injunxit macta-
 re illum *super vase fictili, super aqua viva,*
 ad demonstrandum illi (detractori) quod
 jam tum mutatus esset in vas fictile, qui alias
 per naturam suam fuisset ex fonte aquæ vi-
 va,

דרך שאמר בני ציון היקרים ונג
איכה נחשנו לכלי חרש.

va, pro idea illius oraculi: Thren. 4, 2. *Filii
Zionis pretiosi, quam aestimantur pro vasis
fictilibus!*

עוד כוונ שיקחו את הלפור החיים
ואת העץ והשני והאובו וישבלו אותם
בדם הלפור השקוטה אשר בחיים
החיים כמו שהיה מתפשט לבונו

Posthac mandavit accipere alitem vivum,
& frondem & sinopicum & hyssopum, &
tingere illa in sanguinem alitis mactati, qui
in aqua viva, sicut diffusus erat antea sermo
ejus nobilior in illam.

היוהריי בהם ויחוקדם לבן.
ויוו מדמה על המטהר ו' פעמים
כי ראו שתרשם הריגתה בלבנו וישאר
הרושם ויחוקה בכח המיוחד והמיוחדם
אל הלפור והוא הדבור.

Dein spargebant de sanguine ejus (alitis)
ad mundandum septem vicibus: eo quod
viderent, quod signata esset caedes ejus in
animo illius, (detractoris,) ut superesset
signum impressum facultati, propriae & na-
turali aliti, puta sermoni.

וא"כ ישלח אותה על פני השדה'
והכונה שעם זה יהיה שלוח לשוננו
משוער ומוגבל שאז ישאר לו רק חיי
החלק האחד מהשנים שזכר ראשונה'
והוא עלמו מה שאמר החכם שהיה
שואל שתי פיות, אחר שהכיר החכרון
הדבור המותר כי ידע שבתורה יש
לו רב.

Postea mittebat illum, (alitem vivum fan-
guine tinctum) in agrum, hoc scopo: hoc
ipso dimitti linguam ejus, (detractoris)
aestimatum ac limitatum, cui non superesset
nisi dimidium, pars una ex duabus illis, qua-
rum antea meminuit. Quod est illud ipsum
quod commemoravit sapiens, se petiisse duo
ora, postquam agnovisset defectum sermonis
digni; qui nosset, quod dimidium ejus ei suf-
ficeret.

ובמדרש, למה שוקט אחת ומכים
אחת? אמר כשם שאי אפשר לשקוטה
לחזור כן אי אפשר לנועים לחזור'
והכוונה כי נהיירה זאת לא ישוב
עוד לבלתי.

In commentatione symbolica quaeritur:
Cur mactat unum alitem & linquit alterum?
respondetur: *Quemadmodum non potest re-
dire mactatus, ita ad plagas non datur re-
ditur.* Pro scopo, quod haec emendatio non
redire debeat amplius in dedecus.

ועם זה יכנס המטהר את בנדיי,
והוא תקון המדות וחורטם למדתם
והגבלתם הראויה.

Post haec lavabat mundandus vestes suas;
quae est compositio morum & restitutio eo-
rum ad indolem suam ac limitationem de-
centem.

ואחר יבא אל המחנה, אבל ארין
לא יבא לאהלו עד שיעברו שבעת
ימים, בהם יקבל תקון שכלי, ובוים
השמיים יגלח את כל שעריו וכנס בנדיי
שנית, וטהר לבא אל אהלו.

Dein veniebat ad castra: nondum ta-
men ad tentorium suum nisi post elapsos
septem dies, quibus acciperet compositio-
mentalem. Die septimo radebat univertum
pilum suum & lavabat vestes suas secundo,
& mundus erat, ut rediret ad tentorium
suum.

אונס

At

אמנם ארץ לא נא לכפי י' עד
 זימלא את ידו לכא פתח אהל מועד
 בשלשה קרנבות אחד לאשם ואחד
 לחטאת ואחד לעולה ומחמת ולו
 אחד שמן והיה הכהן המערה מזה
 מים האשם על תוך אזנו ועל
 כוהמת ידו ורגלו לרמוז אליו כי
 אשם אשם לוי' ושם דמי מלחמה
 עמו משלשה חיברים האלו הראשית
 אשר אליהם יתיקמו כל הפעולות
 האנושיות כי האזן כלי מיוחד לדבור
 אשר עמו בו כי און מילין תבין
 גם הקדש שאינו שומע הוא האלם
 והנה היד הוא כלי השמעה אשר אליו
 יתיקמו כל העניינים הנתלים בסוד
 מרע ועשה טוב והרגל שהוא כלי
 התנועה אשר בו יתלו העניינים אשר
 בסוף הספוק בקש שלום ורדפה
 כמו שזכר אומר הרובל והיו הימניים
 לומר כי כולם נעשו שמאלים ועל
 דרך שאמר הכתוב לב כסיל לשמאלו

אמנם היה הכהן א' תב מזה
 מהשני אשר על כפו השמאלית שבעה
 פעמים לכפי י' ומחר השני מזה
 על אלו החיברים הימניים עומם על
 דם האשם לומר שרבות הדם
 הוא והסרת כחמו היה בקבל עליו
 עול התורה האלהית ומחמתיה
 שכוונתם להפוך כל הפעולות
 השמאליות אל הימין וכמו שאמר
 בראש הספוק לב חסם לימיו כמו

זכר שם.

ותקד ימוק השני המותר על ראש
 כי בשמים יושלם מה שאמר בכל עת
 יהיו כנרדף לבנים והשני על ראש
 קל יחמר.

At vero, tum nondum veniebat coram
 deo, donec impletet manum suam, ut iret
 ad fores tentorii tribunalis cum tribus sacri-
 ficis, uno ad expiationem, altero ad lustra-
 tionem, tertio ad holocaustum, cum ferto
 eorum, & lecytho uno olei. Sacerdos mun-
 dans spargebat ex sanguine expiationis ad
 cartilaginem auris ejus, & in pollices ma-
 nus & pedis, ad indicandum illi, quod
 graviter deliquerit in deum, & cruentum
 cum illo instituerit bellum tribus membris il-
 lis primariis, quibus tribuantur omnes actio-
 nes humane. *Auris est instrumentum compe-
 tens sermoni, quo peccat. Auris enim verba
 probat Job. 34, 3. Etiam surdus, qui non audit,
 est mutus. Manus est instrumentum operis,
 cui tribuantur omnia opera quae dependent
 ab illo: Recede a malo & fac bonum. Et
 pes instrumentum motus, a quo pendent res,
 de quibus in fine versus, quere pacem &
 sectare illam, memorante illud pharmaco-
 pola. Eaque membra erant dextra, puta,
 quod omnia illa evasissent prius sinistra;
 prout dicit sapiens: Ecclef. 10, 2. Cor stultis
 ad sinistram ejus.*

Deinde spargebat sacerdos de oleo, quod
 in vola ejus sinistra, septem vicibus, coram
 deo, de reliquo vero oleo spargebat in illa
 ipsa membra dextra, super sanguinem ex-
 piationis; scilicet, quod medela hujus san-
 guinis, & abstergio macularum ejus, contige-
 rit, quando in se suscepit (detractor) ju-
 gum legis divinae & mandatorum ejus, quo-
 rum scopus mutare opera sinistra in dextra;
 prout dicitur in principio versus. Ecclef. 10, 2.
Cor sapientis in dextra ejus, ut ibi dicitur.

Deinceps fundebat oleum reliquum in ca-
 put ejus, quia duobus illis, (vestibus can-
 didis & oleo, in detractore converso) per-
 ficitur illud, quod dicitur, Ecclef. 9, 8. *Ser-
 per*

per sunt vestes tua candida, & oleum in capite tuo ne deficiat.

ואמר על זה בתורת למוד והשמה וכפר עליו הכהן לפני יי' לומר כי בהשלמת הלימודים האלו תהיה לו כפרה שלמה לפני יי' תמיד.

אחכס לענין המעשה כאמר אחר כך בחטאת וכפר עליו הכהן מטומאתו, וכעולה, וכפר עליו הכהן וטהר.

וכמה יורה זה על אמינות זה הדרך שחס לא כן לא ידענו טעם הכפריות האלו כאן כמו שאמר הרמ"ב ז"ל ואמר אולי האדם יכפר על מעלו אשר חטא קודם הכנה, וחטאת על מה שחטא ביום הבעה אולי נבערו נתן תפלה לאלהים, וזה טעם מטומאתו והעולה והמנחה יהיה לו כפר כפי שזכה לטהר ולשוב אל אהלו וכו' הנה הוא ז"ל כבר הורה חולשתו, ולפי מה שכתבנו כבר במלאו זה ג' כפרות אחד ללמד את אשר בו יתכפר כל איש לפני יי' ושתיים למעשה אחת לכפרת העומאה ההיא ואחת לטהרתו והוא דרך כסוף וישר באמת.

ואת תהיה תורת המזרע והשדרתו אשר לפי עולם תועלותיה הקסמה התורה מאד על עשייתה, ושלח קהל לבנות אם דל ואם אשיר.

והנה ודאי כל העניינים האלה הם קרובים מאד לואמר הרוכל ועלותיו הכסוות אשר כתבנו להניח קיים עד העולם.

Pronunciat de hoc, quoad legem instructionis ac emendationis : Lev. 14, 18. Expiet illum sacerdos coram deo, puta, quod, si praestiterit detractor illas instructiones, contingat illi expiatio plena coram deo semper.

Ceterum de opere dicitur postea, quoad lustrationem v. 19. Expiet illum sacerdos ab immunditie sua : & quoad holocaustum v. 20. Expiet illum sacerdos, & mundus esto.

Quantopere illustrat hoc verum hunc explicandi modum ! Quod si enim hoc non valeat, nescimus rationem expiationum illarum hoc loco, prout pronunciat R. Mosche bar Nachman b. m. Qui dicit: forte expiatio expiabat praevagationem ejus, quam commiserat ante plagam, & lustratio peccatum ejus commissum tempore plagae, qui forte in angustia sua preces fuderat ad deum. Quae ratio ejus, quod dicitur, ab impuritate ejus. Et holocaustum ac fertum erat illi pro pretio animae, ut mereretur mundari & redire ad tentorium suum &c. Idem ille b. m. monstravit imbecillitatem eorum. Prout vero scripsimus, inveniuntur ibi jam tum tres expiationes; una quae doceat, per quod expiatur quisque coram deo, dua de opere: una de expiatione impuritatis illius, altera de mundatione impuritatis illius. Qui modus est revera optimus.

Hac esto lex leprosi & restitutionis ejus. Propter ejus ingentem usum vehementer lex sollicita de illa praestanda, ne opere ipso deficiat, pauper fit an dives.

Palam vero, res illas univas proxime accedere ad orationem pharmacopole illius, & consilia ejus integerrima, quae descripsimus, ad conferendum vitam perennem.

Simi-

כו

כמו כן ביום עהרצתו יקום מזהרם
 לבא זכרונו לפני הכהן הגדול
 להקריב אותנו אליו ומשתי השפירים
 אשר יבאו מבטן עהור יחוטו האחד
 אל כלי חרש על נקמת התורה
 הנקראת מים חיים ופעמי הכפור
 החיים ירחץ ויעבול בדם הכפור
 השופע ואתר ילחמה חפשי על פני
 השדה אשר ברכו יי' ושם תעשה
 קרבנות עהורים וכפר עליה הכהן
 ועהרה.

Similiter tempore mundationis nostræ
 (ad reditum in Palestinam) festinet propere
 memoria nostri apud sacerdotem maxi-
 mum, (deum) ut ducat nos ad se, (in Pa-
 lēstinam.) Et ex duobus alitibus (Messius,
 ben Joseph & ben David,) qui provent
 ex utero mundo, mactet unum, (Messiam
 ben Joseph, qui in pralio occubat) ſuper
 vafe fictili, pro vindicanda lege, quæ nun-
 cupatur aqua viva. Et gressus alitis vivi,
 (Messie ben David) lavet, & intingat in
 sanguinem alitis mactati, (ut post eadem
 Messie ben Joseph vincat Messias ben Da-
 vid.) Deinde mittat illum (virum) libe-
 rum, (victorem) in agrum, (in Palestine
 possessionem) cui benedixit deus, (terram
 benedictam) ut fiat in sacrificia munda (re-
 stituto veteri cultu mosaico) & expiet illum
 sacerdos, ut mundus sit. (pro spe regni
 Messie.)

וביודעה כנעי לרעת יי' אדום
 שבאת מחוץ אל זקן ע"ש והיה צעור
 בשרו לנגע לרעת לפי שבעולם הזה
 הכהן הוא את הכנעים אבל לעולם
 הבא חמר הק"ב איני מטהר אתכם
 שבאתר חרקה עליכם מים עהורים
 וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל
 גלויכם אטהר אתכם.

In commentariis symbolicis scribitur:
 plaga lepræ; hæc est Idumæa, (Romanum
 in Judæos imperium) quæ provenit ex in-
 dote barbæ Esavi, (crevit christiano regimi-
 ne,) evasitque in cute carnis ejus in pla-
 gam lepræ (in servitutem judaicæ gentis.)
 Siquidem in hoc mundo sacerdos (lex)
 inspicit plagas illas (servitutem Judæorum)
 sed in seculo futuro (tempore Messie) dicet
 deus: Ego mundo vos; pro illo oraculo
 Ezech. 36, 25. Spargam super vos aquas mun-
 das, & mundi eritis ab omnibus impurita-
 tibus vestris, & ab omnibus idolis vestris
 mundabo vos.

21716156 X 3577515
Pharmacopolæ Sepphoreni in Galilæa

contra detractionis morbum medicina,

ex temperantia linguæ,

fermonis æquitate,

animi modestia,

pectoris mansuetudine,

colloquii honestate,

verborum parsimonia,

consensendi sobrietate;

R. Isaacum Aramam docuit medendi artem.

animi curandi morbos,

ex intemperantia oris,

& convitiandi sordibus,

in fœda lepra,

quæ viva mors;

ut animus evadat integer,

lingua munda,

os elutum,

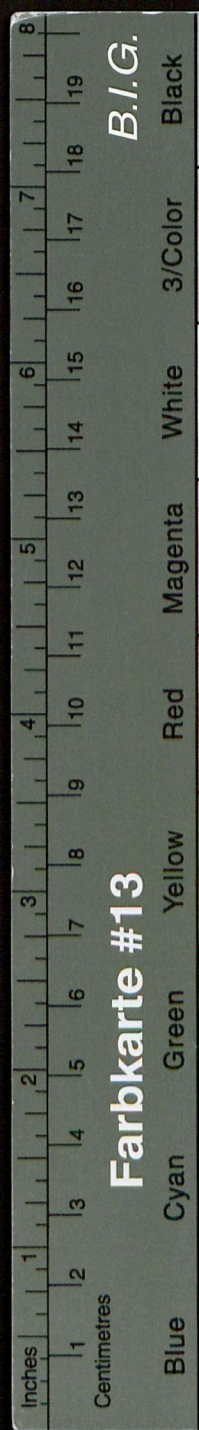
fermo purus,

ex morte vita,

in communem tranquillitatem.

Finium in typographia academiæ Julæ a. 1729.

d. 22. Martii.

B.I.G.

Farbkarte #13

B. m. II

II b
156

AMÆ, ZAMORENSIS HISPANI,
OSOPHI INTER JVDÆOS
CVLO XV. EVNTE CLARI,
RTATIO RABBINICA

DE
LINGVÆ,

AKEDAT JIZCHAK,
RIO IN PENTATEVCHVM
MPLO ET ERVDITO,

QVAM
CADEMIA JVLIA
MDCCLXXIX. MENSE FEBRVARIO
MILITONVM GRATIAM

LATIO DONAVIT
ON JVLIVS von der Hardt.

HELMSTADII
PAVLI DIETERICI SCHNORRII
ACAD. TYOGR.

